БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1924 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 ИЮЛЬ 2 ВТОРНИК № 154 (3348)

Өртээ 20 коп.

БОГҮНГҮ СОЛУНДА:

Сирий парламентиниң төлээлерин эш Н. А. Булганиниың хүлээп алганы (1 арын).

ССРЭ-ниң Камгалал Министриниң Дужаалы (1 арын).

Бүгү-делегей фестивалынче совет аныяктарның чоруткан төлээлери (1 арын).

Партиянын XX съездизинге аллар кылдыр (1 арын).

ЧУРТТУҢ ХОВУЛАРЫНДА (1 арын).

СЭКП ОБКОМУНУҢ АЛДЫГЫ ПЛЕНУМУ. Областың партия организациязында лекция пропагандазының байдалынын болгаш ону экижидер хемчегленнин дугайы (2 арын).

Колхозтар тудуунче кичээнгей салыр (2 арын).

ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА ШКОЛАЛАРНЫ ҮЛЕГЕРЛИГ БЕЛЕТКЭЭР: П. Горелов.—Кичээнгейни чаа өөредилге чылынга белеткелче (3 арын).

С. Сандан—Сүт-Хөл көдээ Советтин социалистиг чарыжынын түңнели. (3 арын).

Тайбың болгаш улустарның аймыл чок чоруу дээш демиселде (4 арын).

Төрээн чуртунче ээп чаар күзелдиг хамаатты кижилерни солчуп алыр дугайында АКШ-тың болгаш КУР-нуң төлээлекчилериниң аразында чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр (4 арын).

Школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелин доозар

Чаа өөредилге чылынга белеткел — улус өөредилге органнарының болгаш школаларның амыдыралында харысалгалыг үе болур. Школаларны чаа өөредилге чылынга баш бурунгаар белеткээри, ол ажылче хөй-ниитини—ада-иелерни, колхозтарны болгаш бүдүрүлге, албан черлериниң коллективтерин кириштирери бисте эки чанчыл болу берген.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак өөредилгезиниң моон соңгаргы перспективтиг сорулгаларын чедиишкинниг боттандырарынга эргежок чугула хемчегленни ап, уругларның школаларга өөренириниң таарымчалыг бүгү байдалдарын долузу-биле хандырыш турар. Оон чижээнге бистиң областа херектиң байдалын чугаалаарга четчир. Областа улус өөредилгези онза кичээнгейнин төвүнге салдынын келген. Совет чазак областың улус өөредилгезиниң херээнге бо чылын 68 миллион ажыг рубльди үндүрген. Башкы кадрларның болгаш өөреникчилерниң саны чыл келген түлүм өзүн турар. Эрткен өөредилге чылында 7450 уруглар күрүнениң долу хандырылгазынга турган.

Чаа өөредилге чылынга белеткел бистиң чуртувуста кажан-даа бүгү ниитиниң саныш салыышкынының онза чүүлү, үлегери болуп турар. Улус өөредилгези—бүгү ниитиниң херээ. Шак ынчыг лозунг-биле чаа өөредилге чылынын белеткели чоруп турар. Таңды районнуң школаларының белеткели чедиишкинниг болуп, ол районда 11 школа септелгезин болгаш өөредилге чылынга белеткелин дооскан, күрүне комиссиязы акт ёзугаар хүлээп алган. Ылаңгыя Сосновканың чеди чыл школалары бүгү талазы-биле үлегерлиг белеткетингген. Сосновканың көдээ Совети, ооң улус өөредилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссиязы школа дугайында сагыш салыышкынны күштелдирген.

Область Советиниң күүсекчи комитетиниң шийтпири ёзугаар районнарның школалары септелгезин болгаш белеткелин август 15-те бүрүн доозуп, күрүне комиссиязының актызын хүлээп алган турар ужурлуг. Ынчыг болза-даа областа чаа өөредилге чылынга белен школа чүгле 34 болуп турары чамдык районнарның школаларының септелге болгаш белеткел ажылында улуг хожудаашкыннар барын хереченлеп турар. Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Бай-Тайга районнарда, Кызыл хоорайда школаларның септелгези ооҗум чоруп турар. Кызыл хоорайның школаларының капитал тудуунга көрүнген 283 муң рубльден чүгле 120 муң рубль ажыглатынган.

Школа бажыннарының септелгезин доозарынга ам каш-ла санныг хонуктар арткан. СЭКП райкомнары, райкүүскомнар база улус өөредилге органнары школаларның белеткелин күштелдирер, олче хөй-ниитиниң күжүн мобилизастаар, чер-черниң партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының кичээнгейин угландырар херек.

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээриниң эң чугула чүүлдериниң бирээзи оттулар ыяш-биле оларны бүрүн хандырары болур. Эрзин, Барыын-Хемчик районнар оттулар ыяш сөөртүлгезин эки чоруткан, ынчаарга ыяш сөөртүлгезинин июль айның 20-де медээзи-биле алырга—Тес-Хем район 37 хуу, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл районнар 28 хуу күүседип, өске районнардан хожудап турарлар. Сүт-Хөл район июль 1-де школалар чанынга 3019 кубометр ыяш дүжүрген турган болза, сөөлгү чаэрби хонукта чүгле 381 кубометр ыяшты школалар чанынга дүжүрген. Соңгаргы болза, оттулар ыяш сөөртүлгезинде четпестерни узуткаары, школа бүрүзүнге оттулар ыяштың курлавырларын долузу-биле хандырары, олче хөй-ниитиниң шеф дузаламчызын организастаары болур.

Көдээ Советтерниң күүскомнарының, оларның чанында улус өөредилгезиниң доктаамал комиссияларының ең чугула сорулгаларының бирээзи—чаа өөредилге чылынга школаларны үлегерлиг белеткээри-биле холбаштыр школа назылыг уругларның шын үчүдүн тургузары болур. Чамдык көдээ Советтер ол талазы-биле тодаргай хемчегленни чорудуп, уругларның үчүдүн шын тургускан. Чижээ Эрзин районнуң Нарын көдээ Совединиң күүскому школа назылыг уругларның үчүдүн кылып дооскан. Ол ажылга көдээ Советтиң депутаттары болгаш активи идепкейлиг киришкен.

Ынчаарга чамдык көдээ Советтер ол чугула херекти чүгле улус өөредилге органнарының, школа директорларының, башкыларның херээ кылдыр санап, оларга боттуг дузаламчыны көргүспейн турар. Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Барыын-Хемчик районнарның көдээ Советтери ол херекти чогуур кичээнгейге албаннар. Эрткен өөредилге чылында дыка хөй уруглар школаже хаа-ра туттунмаан. Школа назылыг уругларны ыяавыла өөредир бүгү-ниити хүлээлгени боттандырар, оларның үчүдүн шын кылыр ужурлуг.

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээриниң талазы-биле көдээ Советтерниң чугула хүлээлгези болза, школаларны, оларның класстарын, өөредилге кабинеттерин чылыг, чырык болдурары, оларны дерип чепсеглээри, башкылар бажыннарын оттулар ыяш-биле хандырары болур.

Областың улус өөредилге килдизи, ооң районнарда килдистери школаларны удуртукчу болгаш башкы кадрлар-биле четчелээрин хандырар ужурлуг. Бо талазы-биле хемчеглер четпес чорутунуп, кандыг-даа чылдагаан чок черге башкыларны болгаш школа директорларын өске школаларже солуп туруп бээр ийикпе, харын-даа ажыы хүлээлгезинден хостап кааптар чорукту таварылгалары эрткен өөредилге чылында турган. Ол четпестерни моон соңгаар болдурбас, оларның ажыл мергежилин, билиин бедиринге хүн-бүрү дузалаар херек.

Совет школада кол рольду башкы кадрлар ойнап турар. Бистиң областа чаа өөредилге чылынга Совет Эвилелиниң өске областарындан дээди эртемниг 200 ажыг башкылар келир, оларның баштайгы бөлүү чедип келген. Оларның хандырылгазынче кичээнгейни салып, чурттаар бажыннар-биле болгаш оттулар ыяш-биле бүрүн хандырып, оларга таарымчалыг байдалды тургузуп бээри чугула. Ол херекке чер-черде партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организациялары боттуг дузаламчыны көргүзер ужурлуг.

Облоно, ылаңгыя ооң хандырылга черинин базазы районоларның негелдезинге дынангыр болуп, оларның хереглелдерин чогуур өй-шаанда хандырарының хемчегдерин алыр ужурлуг. Чамдык школаларда шил, олифа, будук, кадаглар чогундан оларның парталары, столдары, шалалары, будутунмайн, соңгалары шилдетинмейн турар. Ылаңгыя Кызыл-Мажалыктың ортумак школазы интернаттың идик-хеп болгаш өске-даа үүлдери-биле четче хандыртынмаан.

Ооң-биле чергелештир школаларга бүгү талаларлыг белеткелди чорудар чүве болганда, школа бүрүзүнге өөредилге номнарының, бижик хереклелдериниң, көргүзүг материалдарының долу хереглелдерин тургузар херек.

Райкүүскомнар, ылаңгыя шефтеп турар организациялар ортумак болгаш чеди чылдың школа бүрүзүнде тургускан өөредилге-дужулгалыг участокту экижидеринге, интернаттар чанынга дузалаар ажыл-агый черлерин тургузарынга, школа бүрүзүнүң өөредилге лаборатория суурун байлакшыдарынга дузалаары эргежок чугула.

Аныяк салгакчыларны кижизидип өөредириниң дарганы—совет школаның чаа өөредилге чылынга белеткелин дүрген доозар дээш СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, улус өөредилге органнары, партия эге организациялары, көдээ Советтер ең-не шийтпирлиг хемчегленни алыр ужурлуг.

Ам хүн бүрүзү үнелиг. Чаа өөредилге чылынга белеткелди бүгү тала-биле күштелдирери—бүгү хөй-ниитиниң болгаш улус өөредилгезиниң ажылдакчыларының бирги чергениң ужур-дузалыг ажылы ол.

Сирий парламентиниң төлээлерин эш Н. А. Булганинның хүлээп алганы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чалаанын ёзугаар Москвада туруп турар сирий парламентиниң төлээлерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганин июль 29-та хүлээп алган.

Хүлээп алыышкынга олурушканнар: төлээлериниң баштыңы—Сириянын парламентизиниң депутаттар палатазының оралакчы даргазы Рафик Башшур, төлээлериниң кежигүннери Али Бузо, Абдель Вахаб Хомад, Абдель Латыф Юнес, Хаиль Срур, Дикран Джираджян, Фарзат Мамлюк, Галеб Аяши, Ратиб Хусами, Хусейн Мревид, Мустафа Зарка, Халед Багдаш, Халиль Калляс, Абдель Халим Балдур, Абдель Маджид Рустом, Ахмад Исмаил, Фейсаль Рукби, Абдель Раззак Наиф, Акоп Маршо болгаш төлээлериниң секретары Жорж Абу Жамра.

Сириянын ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини министр Фарид Хани хүлээп алыышкынга олурушкан.

Найыралдыг байдалга болуп эрткен беседага ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов киришкен.

Беседа дээш база Совет Эвилелиниң төлээлерге көргүскен чаагай хүлээп алыышкыны дээш Сириянын парламентизиниң төлээлериниң баштыңы изин-биле өөрүп четиргенин Н. А. Булганинга илергейлээн.

Сирий улуска, Сириянын парламентизинге болгаш чазаның баштыңынга байыр дамчыдарын төлээлериниң кежигүннеринден Н. А. Булганин дилээн.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Камгалал Министриниң ДУЖААЛЫ

1955 чылдың июль 31. № 125 Москва хоорай.

Хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузар дугайында 1955 чылдың июль 27-де күштүг болуп кирген Бүрүне керээзинге дүүштүр Совет Эвилелиниң шериглери, а ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттарының, Великобританияның болгаш Франциянын шериглери үш ай хуусаа иштинде Австриядан үнер.

Дайзынның шериглерин чылча-шавар болгаш фашистиг кинчи-бектен Австрияны хостаар сорулга-биле гитлерлиг армияга удур кадыг-дошкун тулчуушкуннарның үезинде бистиң шериглеривис Австрияже кирген.

Совет Армияның болгаш эвилелчи күрүнелериниң армияларының гитлержи эжелекчилерин ашкан тиилелиг Австрияга хостаалаары берген болгаш хамаарышпас, демократтыг Австри күрүнениң катап тургустунар аргазын хандырган.

Совет шериглер Австрияның найыслалы Веннаны үрегдетириишкинден камгалап алган болгаш дайынның уржуктарын узуткаар талазы-биле австри улуска дузаны көргүскен. Чурттуң иштинге агаар-бойдустуң айыылдыг болуушкуннарының үезинде совет дайынчылар австри чонга дузалашкан. Ол чорукту Австрияның хөй-ниитизи болгаш Австри Республиканың Президентизи Совет Армияның бөлүк солдаттарын база офицерлерин орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнаан Австри Республиканың президентизи демдеглээн.

Совет шериглериниң болдунуң составының болгаш Австрияның чонунуң аразында тургустунган харылзаалар австри улуска хамаарыштыр Совет Эвилелиниң улустарының найыралчы сеткил-сагыжының илерели болган. Тайбының камгалалынга турушпушаан, Австрияга бистиң шериглеривис совет улустуң болгаш Европаның өскедаа улустарының мурнунга боттарының хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседкен.

Улустар аразына тайбыны болгаш найыралды быжыглаар талазы-биле болдунуң политиказынга шынчы Совет чазак австри Күрүне керээзин чарганынга холбаштыр Австрияның девискээринден үндүрүп келир шериглериниң саны хирени болдунуң шериглериниң санындан кызырар дугайында шийтпирни хүлээп алган. Совет чазактың ол базымы болза, ССРЭ-ниң тайбынга ынакшылдыг политиказының чаа илерели болуп турар.

ССР Эвилелиниң чазаның шийтпирин боттандырары-биле дужаарым болза:

1. Австрияда туруп турар бүгү совет шериглери 1955 чылдың октябрь 1-ге чедир Совет Эвилелиниң девискээринче үндүрүп келир.

2. Австриядан үндүрүп келир шериглериниң саны хирени ССР Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң ниити санындан кызырар.

Оңа-биле холбаштыр чогуур санныг шериг албанныларны армияның хүрээлениннен хуусаа бетинде халаар. Халаашкынны доктаатынган чурум ёзугаар чорудар.

3. Шериг округтарының шериглериниң командылакчылары бо дужаал ёзугаар армиядан халажыр шериг албанныларның болгаш албан-хаакчыларның амыдыралчуртталгазын таарыштырып бээр дугайында чер-черниң совет органнарынга саналдарын киирзин.

4. Шериг хүлээлгезин үлегерлиг күүседкени дээш Австриядан үндүрер совет шериглериниң болдунуң составынга өөрүп четиргенимни чарлап тур мен.

Австрияда совет шериглериниң кол командылакчызы ең эки солдаттарны, сержантыларны, офицерлерни болгаш генералдарны болдунуң эргези-биле мактап шаңнаазын, а ең-не шылгараанларны шаңналдарга киирзин.

Армияның хүрээлениннен халажыр дайынчылар бистиң чуртувуска коммунизмни тургузар талазы-биле совет улустуң туруузукчу күш-ажылынче идепкейлиг киириптер дээрзинге быжыг бүзүрелимни илергейлеп тур мен.

Ол чаагай, патриотчу ажыл-херекке оларның чедиишкиннинг болурун күзедим.

ССР Эвилелиниң Камгалал Министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. ЖУКОВ.

Бүгү-делегей фестивалынче совет аныяктарның чоруткан төлээлери

Июль 28-те Москваның Белорус вокзалынга найыслалдың хөй-ниитизиниң төлээлекчилери, уран-чүүлдүн мастерлери болгаш аныяк москвачылар чыглыр келген турган. Аныяктарның болгаш студентилериниң бешки Бүгү-делегей фестивалынга баар совет төлээлерни Варшаваже үдээри-биле олар чедип келген. Ол фестиваль «Тайбың болгаш найырал дээш» деп лозунгунуң адаа-биле болуп эртер.

Совет аныяктарның төлээлекчилерин Москва төлээлекчилери ыраакы-биле үдеп каан. Музыка болгаш хөглүг ырлар дыңналып турган. Аттанып чоруп турган төлээлекчилерге чечектерни эккеп тутсуп, конкурстуң уран-чүүл концертеринге болгаш спорт маргылдааларынга чедиишкиннерлиг болурун күзээннер.

Төлээлериниң составында беш чүс ажыг кижи киржикчилиг уран-чүүл бөлүү бар. Фестивальга киржири-биле Варшаваже шупту муң ажыг кижи чорупкан.

Делегейнин аныяктары Азербайжанның болгаш Свердловскиниң күш-ажыл курлавырының бот-тывынгыр танцы коллективтери-биле (удуртукчулары Г. Агаев, А. Поличкин), Каунастың политехниктиг институдунуң танцы коллективи-биле (удуртукчузу Р. Томутис) таныжалар. Орус, белорус, украин улустуң ырларын чер бөмбүрээнин оолдарынга болгаш кыстарынга Ленинградтың студентилери (дирижер Ф. Козлов), Белорус улустуң ыраажылары (удуртукчузу Белорус ССР-ниң улустуң артизи Г. Цитович), аныяктарның Пятницкий аттыг ыры бөлүүнүң киржикчилери (удуртукчулары РСФСР-ниң уран-чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчылары Т. Устинова болгаш Г. Карпов), Украин улустуң танцызының ансамбль бөлүү (удуртукчузу Л. Калинин) ырлап бээрлер. Варшавага аныяктарның бүгү-делегей ужуражыышкынының хүнеринде РСФСР-ниң алдарлыг артизи балетмейстер Л. Лавровскийниң башталгазы-биле ССРЭ-ниң Улуг театрының балединиң аныяктар бөлүү ойнаар. П. И. Чайковскийнин «Куулуг хөл» деп балединиң олар ойнап күүседир. Одеттаның болгаш Одиллияның ойнаашкыннарын Н. Чистова, Н. Тимофеева, принцаның ойнаашкынын Н. Фадеечев болгаш Б. Хохлов олар күүседирлер.

Улуг театрның музыкантыларының иштинден тургустунган москвачы аныяктарның симфония оркестри чүүл-бүрү концерт программазын белеткээн. Дирижерлары аныяктарның Бүгү-делегей фестивальдарының лауреады Г. Рождественский болгаш Е. Светланов.

Цирк артистериниң бөлүү база ынаар чорупкан.

Совет аныяк артистер даштыкы ойнакчылар-биле уран-чүүлдер маргылдаларының конкурстарынга киржирлер. Уран-чүүлүн ол маргылдаларынга пианист Ю. Айрапетян (Армения), скрипач М. Киселев (Ленинград) виолончелист Е. Альтман (Москва) болгаш оон-даа өскелер киржир. Аныяктарның Варшава фестивалынга ССРЭ-ниң Улуг театрының ыраажызы Т. Сорокина, Совет Армияның ырлар болгаш плясканың Кызыл туктуг ансамблиниң ойнакчызы А. Эйзен, Москва консерваториязының студентизи А. Масленников, Грузияның болгаш Узбекистанның танцычылары, улустуң ырларының күүседикчилери А. Джумбаева болгаш Л. Кабирова (Таджикистан), А. Лыткина (Якутия) болгаш оон-даа өскелер боттарының уран-чүүл чедиишкиннерин көргүзерлер.

Төлээлериниң составында совет уран-чүүлдүн алдарлыг ажылдакчылары база бар, олар коллективтерни удуртуп, улустар аразының конкурстарының жюризиниң кежигүннери болуп турарлар.

Оларның аразында ССРЭ-ниң улустуң артизи Г. Нэлепп, РСФСР-ниң улустуң артизи композитор Т. Хренников, РСФСР-ниң уран-чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчылары профессорлар, дирижер Н. Аносов, хормейстер В. Соколов, РСФСР-ниң болгаш Грузин ССР-ниң уран-чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы И. Туманов, РСФСР-ниң алдарлыг артизи И. Емельянова олар бар.

Варшаваже чорупкан совет спортсменнер спорттуң он алды чүүл хевирлериниң, чиик атлетиканың, гимнастиканың, сугга эштириниң, ход бөмбүүнүң, бокстуң болгаш өске-даа оюнларының талазы-биле маргылдаларга киржирлер.

Совет аныяктарның төлээлерин А. Шелепин (удуртукчузу), Н. Романов, Романовский, Н. Твердохлебов болгаш М. Халдеев составтыг бюро баштап чоруур.

(СЭТА).

Партиянын XX съездизинге аллар кылдыр

СМОЛЕНСК. Бүдүрүлгениң дузалаар немелде чорудулгаларын механизастаарынче болгаш машиналарны бүдүрер ажылга күш-ажылды чиигедириңче улуг кичээнгейни Калинин аттыг заводта күштелдирген. Элезин кастырар машиналарны эптээрин бүдүрүлгениң шууштуруглуг дүрген аргазы-биле боттаңдырып турар. Орук демдектерин мурнунда хол-биле кылып турган болза, ам ону штамповканың аргазы-биле кылырынче шилчээн. Бүдүрүлге шөлдериниң метр бүрүзүнден продукцияны алыры чыл эгезинде турганынга бодаарга ам 23 хуу бедээн.

Беш чыл планының эгезинден бээр ол бүдүрүлге чериниң коллективи беш чылдарның сорулгаларын күүседкен болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 70 хуу бедиткен.

* * *

ЧЕЛЯБИНСК, июль 27. «Челябинскуголь» комбинаттың дагжылары чеди айларның бүдүрүлге программазын июль 27-де күүседкен.

Партиянын XX съездизинге аллар кылдыр Мурнуу Уралдың шахтёрларының калбарган социалистиг чарыжының бирги черин хөмүр даш болбаазырадырының ажыдыышкынын күүседип турар «Коркинуголь» трестиниң коллективи эелеп турар.

Челябинскиниң бассейнинде чеди айларның планын баштай күүседкеннериң бирээзи болур «Копейскуголь» трестиниң № 44 шахтазының коллективи чедиишкиннинг ажылдап турар. Ол шахтаның коллективи партиянын XX съездизинин ажыттынар хүнүнге чедир пландан дашкаар 8500 тонна хөмүр дашты казып тыварының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринин, дагның белеткел ажылдарының, база одаар үүлдүн бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле даалгаларны ажыр күүседирин хүлээнген.

Мурнакчы шахтаның дагжыларының кыйгырыынга харыы кылдыр областың дагжылары ол кыйгырыгны изин-биле деткип, чаа-чаа хүлээлгелерни ап турарлар. Мурнуу Уралдың 15 шахталары болгаш хөмүр даш уургайлары чеди айларның планындан ажыр одаар үүлдү амгы үеде берип турар.

* * *

КАЛИНИН, июль 27. Волганы кежилдир көвүрүг тудуушкуну ам хайныышкынныг чоруп турар. Хемниң кырында гранит баганаларны көвүрүп үндүрген, а оларның аразында демир дериишкиннерни улаштыр кылып турар.

Партиянын XX съездизинге аллар кылдыр чарышпышаан, көвүрүгүнүң тудугжулары график планын ыракта ажыр күүседип турарлар. Олар ам тудуг-монтаж ажылдарының чыл планын ажыр күүседеннер.

Инженер-техниктиг ажылдакчылар кончуг эки эгелекчи ажылдарны кылып турар. Көвүрүгүнүң баштайгы төлевилелин өскертириң олар сүмелээннер: эртирилге кезээнге быжыг демир-бетон-биле солуурун саналдаан. Холукеаалыг демир-бетонну кылып көвүрүг тудуунуң черинде организастаан. Ол чорук тудугнуң өртээн чиигеткен болгаш ону дүргедеткен.

Амгы үеде тудугжулар көвүрүгну кылыр хуусаазындан 3 ай бурунгаар — Улуг Октябрьның социалистиг революциязының 38 чыл оюнга чедир доозуп, ажыглалга киирер дээш социалистиг чарышты салып алган ажылдап турарлар.

Полиграфистерниң хүлээлгелери

Чоокта чаа областың культура эргелиниң типографиязының коллективиниң хуралы болган. СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң түннелдериниң дугайында партияның хоорай комитединиң секретары эш Анкудинов аңаа илеткел кылгаш, хоорайның бүдүрүлгелериниң, ооң иштинде типографияның ажылчын, албан-хаакчыларының мурнунда турар сорулгаларны тодаргай чугаалаан.

Санал берген эштер бүдүрүлгениң ажылында четпестерни илередип, оларны чайладырынче угланган хемчеглерни айыткан.

Типографияның ажылчыннары болгаш мастерлери Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни боттарынга алганнар.

Үлетшүрүү улам ынай көдүрер дугайында партияның ТК-ның июль Пленумунун доктаалын улуг көдүрүүшкүн-биле хүлээп албышаан, цехтер аайы-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бединдер, боттуңны чиигедир, бүдүрер продукцияның шынарын экижидер дугайында цехтериниң начальниктери саналдарын берип турганнар.

Типографияның коллективи чыл планын хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир дээш даараныла комбинадын социалистиг чарышка кыйгырган.

Чурттуң ховуларында

Краснодар край тараа белеткелин хуусаа бетинде күүседкен

СЭКП ТК-ның Пленумунуң шийтпирлеринге сорук кирген Кубаньның ажыл-ишчилери социалистиг чарышты дыка калбартнышаан, тараа культураларын быска хуусаада болгаш 1955 чылдың июль 28-те хуусаа бетинде ажаап алган болгаш тараа белеткелиниң (кукуруза болгаш рис чокка) күрүне планын күүседкен.

Күрүнеге 81,3 миллион пуд тарааны дужаган. Тараа дужаашкыны үргүлчүлеп турар.

Крайның колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары амгы үеде савың сараатгаарын доозар, ниитиниң малынга сиген болгаш чулуктуг чемнер белеткээриниң талазы-биле ажылдарны чорудуп, кукуруза, тарымал тоорук, рис, чигир свеклазы, клещевина болгаш өске-даа техниктиг культураларны быска хуусаада ажаап алырынга белеткелди идепкейлиг чорудуп, оларны күрүнеге дужаарын хуусаа бетинде күүседир деп турарлар.

Крайның колхозтары болгаш совхозтары келир чылдың дүжүдүнүң дугайында сагыш салбышаан, боттарын үрезиннер-биле долдур хандыртынганнар, хоорзун лущениезин, күзүн чажар кызылтас тарыыр черлер аңдарылгазын, чазын тарыыр культураларның аңдарылгазын чорудуп турар.

Узбекистанның совхозтары тараа ажаап алыышкынын дооскан

ТАШКЕНТ. Узбекистанның тараалаң совхозтары эрткен чылга бодаарга, 25 хонук эрте тараа ажаап алыышкынын дооскан.

Хөй-хөй ажыл-агыйларга ажаап алыышкын машиналарының план ёзугаар бүдүн чылда септелгезин бир дугаарында ажыглаан, ол чорук ажылдарның шынарын бедидер, тараа быжыг эгелей берген үеде бүгү комбайннарның шөлдерже үнерин хандырар арганы берген. Амгы үениң сайыраңгай көдүртүр болгаш тараа арыглаар машиналары-биле хандыртынган механизастатынган шаңнарны чогуур үезинде белеткээн.

Самарканд областың «Ударник» совхозунга ажаап алыышкын агрегадының ажылдакчы бүрүзү комбайнер, трактарист, септекчи-слесарь тускай эртемнерни шиңгээдип алганнар. Ол чорук бот-боттарын солуурунга, бүдүн хүннүң дургузунда комбайнның ажылын хандырар арганы берген.

Узбекистанның совхозтарының коллективтери тараа кезилдезин дооскаш, чоокку колхозтарга дузаламчыны көргүзүп турар.

(СЭТА).

Темпини улам дүргедедир

СУГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Ниитиниң малынга чегчир, эки шынарлыг чем белеткээриниң ажылын Кызыл районда «Тиилелге» колхозтуң колхозчулары чедиишкиннинг чорудуп турар. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Чүлдүмүн редакцияга дыңнатканы болза:

— Колхозчу ишчилериниң механизаторлар-биле чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылының түннелинде бистиң колхоз июль 25-ке чедир 4340 центнер сигенни ажаап сараатталан. Сөөлгү хүннерде ажылдың темпизи улам дүргедеп, мал чеми белеткээрин дүжүт алыышкынының бетинде доозары дээш чүткүлүг ажыл калбарган. Бо талазы-биле июль 29-ка чедир чүгле сөөлгү дөрт хүннерде безин 1260 центнер сигенни белеткеп алганы мурнукузундан ажылдың улам-на экижип турарынга факт болур.

Сиген шөлдеринде колхозтуң 4 аът машиналарындан аңгыда МТС-тин 2 самохотлары база бар. Сигенни бөлүүрериндe 1 трактор, 4 аът дырбаатгары, оон ынай хөпээн салыр, сараат тургузар хереклелдерлиг машиналар база ажылдап турар. Турлагларда ажылга таарымчалыг байдалдар тургустунган.

Сиген ажаап алыышкынында бригада

Тожу районнуң «Май 1-ги» колхозунуң мал чеми белеткээриниң Аргыда бригадазы 125 гектар черден 4407 пуд сигенни кескеш сараатгаан, 180 тонна силосту салыр тургаш, 129 тоннаны салган.

Эш Андылай аттың сиген кезер машиназы-биле сиген кестирериниң нормазын хүн-бүрүде 120 хуу, эш Абыргаң—110 хуу күүседип, эш Ужуней аът дырбажы-биле хүнде 6—7 гектар сигенни бөлүп турар.

СЭКП ОБКОМУНУҢ АЛДЫГЫ ПЛЕНУМУ

Областың партия организациязында лекция пропагандазының байдалының болгаш ону экижидер хемчеглериҢ дугайы

«Областың партия организациязында лекция пропагандазының байдалының болгаш ону экижидер хемчеглериҢ дугайында» ийиги айтырыг талазы-биле илеткелги СЭКП обкомунуҢ пропаганда болгаш агитация киллдизиниҢ эргелекчизи эш **Курбатский** кылган.

— СЭКП ТК-ныҢ июль Пленуму совет улустуҢ мурнунга чаа кайгамчык улуг сорулгаларны көдүргеН, оларны боттандырар чоруК массаларныҢ иштинге партийжи-политиктиг болгаш идеологтуг ажылды база лекция пропагандазын дыка күштелдирерин партия организацияларындан негеп турар—деп ол чугаалаан.

БистиҢ обласка сөөлгү үениҢ иштинде лекцияларны янзы-бүрү тематикага хөйнү номчуп турар апарган. Хөй-хөй эштер эки утка-шынарлыг лекцияларны номчуп турар.

Ынчалзажок бисте лекция пропагандазы ниитизи-биле амгы үениҢ негелделериндеН ам-даа хожудап, ТываныҢ ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуныҢ база ажылчы чоннарныҢ коммунистиг кижизидилгезиниҢ сорулгаларынга дүүшпейн турар. Хөй-хөй лекцияларныҢ идей-политиктиг болгаш эртем деннели куду, оларныҢ утка-шынары тус черниҢ амыдыралы-биле, онзагай байдалдары-биле кошкак холбаалыг. Чижээлээрге, политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередир НиитилелдиҢ кежигүү, башкы институдуныҢ башкызы эш Малютин бодунуҢ лекцияларынга марксизм-ленинизмни хажыдып турган, а областыҢ лекция бюрозунуҢ лектору эш Васильев «Коммунистиг партия — Ада-чурттуҢ Улуг дайынынга совет улустуҢ типлелгезиниҢ сорук киприкчизи болгаш организакчызы» деп лекцияга Коммунистиг партияныҢ удуртур болгаш углакчы ролюн база совет улустуҢ — типлекчи улустуҢ ролюн көргүзериниҢ орнунга ийнчангыс кижилериҢ ролюн көдүрер чоруКче шилчип, амгы үе-чадада партияныҢ политиказынга чөрүшкек элээн хөй ышкындырыглыг байдалдарны болдуруп турган. Чамдык районнарда чүгле Кызылдан чоруткан лекцияларныҢ текстилерин үжүк барымдаалап номчуур дээш шын эвес практика тургустунган. Лекция номчуурун чиик олча-ажык тыварыныҢ белен үнер дөзү кылдыр көрүп турар чамдык чижеҢ сеткилдиг кижилер база бар.

Идеологтуг ажылдың база лекция пропагандазының деннели ооҢ амыдырал-биле, коммунистиг тургузуушкунуҢ практиказы-биле кайы хире сырый холбаалыындан улуг чергелиг-биле хамаржыр. Харын теорияныҢ болгаш практиканыҢ, теорияныҢ болгаш политиканыҢ чангыс эптиг марксизм-ленинизмге — ниитилел болуушкуннарын, боттарын долгандыр турар боттуг үүлдерни угаан билир талазы-биле кижилерге дузалаар, ажыл-чорудулгага удуртулга болур хүлээлгелиг ханы амыдыралчы өөредигге чогаадыкчы характерни киприп турар.

Көдээ ажыл-агый болгаш бойдус эртемниериниҢ пропагандазының байдалын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

— Ажылдың ол чугула участогунче СЭКП обкомунуҢ болгаш райкомнарының бюролары чогуур кичээнгейин салбайн турар, лекция пропагандазын чорудуп турар организацияларныҢ ажыл-чорудулгазын кошкак башкарып турар — деп эш Курбатский чугаалаан. НиитилелдиҢ кежигүннериниҢ бо чылын номчаан 1352 лекцияларының иштинден шажынга удур тематикалыг лекциялар үүлгө 51 болгаш көдээ ажыл-агый тематикалыг лекциялар чүгле 95 болган. Көдээ ажыл-агыйда мурнакчы дуржулганың дугайында лекциялар номчувайн турар. Бүгү-эвилелдиҢ көдээ ажыл-агый делгезиниҢ дугайында мынчага чедир лекциялар чок.

ЭҢ-не кошкак участоктарныҢ бирээзи болза, шажынга удур эртемниҢ пропагандазы болуп турар. Шажынга удур билиглерни нептередир талазы-биле партия райкомнары шоолуг ажыл кылбайн турар. Каа-Хем районга алды айларныҢ дургузунда шажынга удур темалыг чүгле үш лекцияларны номчаан. Бин-Хем районда байдал база-ла оортан дээрелевес. Шажынга удур пропаганданыҢ четпес болуп турарының буруузу бирги эвлчегде шажынга удур пропагандаНың байдалын кошкак контрольдап турар СЭКП обкомунуҢ бюрозунга, пропаганда болгаш агитация киллдизинге база ооҢ лекторлар бөлүүнге онаажыр, ооҢ түүнелинде шажынга удур пропагандага улуг ышкындырыглар болдунуп турган.

Политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередириниҢ хөрөөнге НиитилелдиҢ ужур-дузазын партияныҢ чамдык организацияларының чедир үнелевейн турарынга шыдажыр аргажок. ПартияныҢ Эрзин, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл болгаш өске-даа чамдык райкомнары лектор кадрларны шилип алыр дугайында, лекция пропагандазының шынарын бедидер дугайында сагыш салбайн турар. Бо чылдың беш айларының дургузунда Эрзинге НиитилелдиҢ шугумубиле чүгле 6 лекциялар номчутунганы ынчангаш таварылга эвес. Районда көдээ интеллигенцияныҢ хөй санныг отряды чурттап болгаш ажылдап турбуже, НиитилелдиҢ кежигүннериниҢ чүгле 22 кижини хаара туткан. Сүт-Хөлде НиитилелдиҢ 24 кежигүннериниҢ чүгле 6 кижи чоннуҢ мурнунга лекция номчуп турар. Областа эҢ улуг районнарыҢ бирээзи Каа-Хем районда чүгле 36 кижи НиитилелдиҢ кежигүннери болуп турар, а лекция пропагандазында чүгле 11 кижи киржип турар.

Хөй-ниитиниҢ эртем-чырыылга талазы-биле эки-тура организациязы болуп турар политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередир талазы-биле Бүгү-эвилел НиитилелиниҢ ажыл-чорудулгазы ооҢ секцияларда каттышкан кежигүннериниҢ идепкейлиг болгаш бот ажыл-чорудулгалыг чоруунуҢ принцивинге үндезиленип турар. Ындыг турбуже, НиитилелдиҢ область болгаш район салбырларында хөй-хөй секциялар багай ажылдап турар. Область салбырының чанында тургустунган чечен чогаал болгаш уранчүүлдүҢ (мурнундагы удуртукчузу эш Барцевич) бойдус эртемниериниҢ (мурнундагы удуртукчузу эш Метляев), медицина билиглериниҢ (удуртукчузу эш Холодкова) секциялары боттарының ажыл-чорудулгазын шуут соксаткан. Бо чылын ол секциялар чангыс-даа текстини ажылдап кылбаан. Секцияның хуралдары ховар болуп, НиитилелдиҢ кежигүннериниҢ элээн кезии оларга киришпейн турар. НиитилелдиҢ Кызылда секцияларга каттышкан 339 кежигүннериниҢ иштинден бо чылын үүлгө 73 кижи лекциялар номчаан. ЧоннуҢ ортузунга лекция пропагандазындан эштер Шелемотов, Козленко болгаш Селеменев олар шуут хоорулган.

НиитилелдиҢ баштаар чериниҢ ном парлап үндүрер ажыл-чорудулгазы кончуг четпес. БистиҢ областа ындыг үндүрүлгеге негелде аажок улуг турбуже, тыва дыл кырынга чангыс брошюраны чеди чыл дургузунда чадаарда-ла парлап үндүрген. НиитилелдиҢ баштаар чери ном үндүрер ажыл-чорудулгазын экижидип, парлалгага белеткээр брошюралар болгаш лекциялар стенограммалары марксисчи-ленинчи теорияныҢ негелделериНге, Коммунистиг партияныҢ политиказынга болгаш эртемниҢ амгы үедеги деннелинге таарышкан, чоннуҢ калбак массаларынга чедингир болзун дээш оларны рецензилээр болгаш калбаа-биле чугаалажып көөр чоруКту организастаар ужурлуг.

Областың культура эргелелинин лекция бюрозунуҢ (директору эш Норбу) ажылында база улуг четпестер бар. РайкүүскомнарныҢ культура киллдистериниҢ чанында лекторлар бөлүктери база-ла четпес ажылдап турар. Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Каа-Хем болгаш өске-даа чамдык районнарныҢ культура киллдистериниҢ чанында лекторлар каттыжыышкынары багай ажылдап турар. Чижээ, Барыын-Хемчикте лекторлар каттыжыышкынында ажыл планы чок, бо чылын лекторлар чыглып алгаш, лекция пропагандазының байдалының дугайында айтырыгны чангыс-даа удаа чугаалажып көрбээн. ВЛКСМ обкомунуҢ лекторлар бөлүүнүҢ ажылын база-ла эки деп санап болбас. Ол эрткен чылдың дургузунда үүлгө 5 текстилерни белеткээн, лекцияга негелделер улуг турбуже, 1955 чылдың 6 айларының дургузунда ол үүлгө 54 лекцияларны номчаан.

Лекция пропагандазының айтырыгларыбиле Санитар чырыышкын бажыңы болгаш көдээ ажыл-агый эргелелиниҢ чанында эртем киллдизи база ажылдап турар. Ында ол чугула участоктуҢ ажылы базала сула салдынган. ОларныҢ чагыргазында турар организациялар кажан болурчогууру-биле ажылдай бээрил деп коммунистер — эштер Шелемотов, Сереккей олардан айтырып болур.

Партия обкомунуҢ лекторлар бөлүү бодунуҢ бүгү ажыл-чорудулгазын үүлгө лекциялар текстилерин белеткээри-биле болгаш тарадыры-биле кызыгаарлап турар. БөлүктүҢ удуртукчузу эш Иезуитов черчерге барып дуза көргүзери-биле районнарже үнмейн турар.

Лекция пропагандазы — инициативаны болгаш үргүлчүүнүҢ кичээнгейин партия организацияларындан негеп турар дириг, чогаадыкчы ажыл болур. Лекция пропагандазын удуртурунга кол шиитпирлиг чүве болза, лектор кадрларны шын шилип алыры болгаш кижизидери болур. Партия организацияларының сорулгазы — ол ажылче арга-мергежилдиг, хынатынган кижилерни деннидери болур. Партия, совет ажылдакчылары чоннуҢ мурнунга үргүлчү илеткел кылып турарын чедип алыр херек. Пропаганда биле агитацияны төрөөн дылдың кырынга чорударга эҢ-не ажыктыг болур деп чүвени барымдаалаза чогуур.

Лекторлар-биле хүн бүрү ажылдап, оларныҢ өзүлдезиниҢ дугайында сагыш човаП, оларга бүгү талалыг дузаламчыны көргүзүп, оларныҢ теоретиктиг белеткелин, методиктиг мергежилин болбаазырадып, лекцияларныҢ шынарын үргүлчү хынаары эргежок чугула. Ынчалза-даа, ол чугула ажыл-херекти бисте кым-даа ёзулуг кылбайн турар. СЭКП обкомунуҢ пропаганда болгаш агитация киллдизи партия райкомнарыныҢ штаттан дашкаар лекторларының семинарын эрттирбейн турар. НиитилелдиҢ области салбыры болгаш лекция бюрозу боттарыныҢ кежигүннериниҢ чогаадыкчы өзүлдезиниҢ дугайында сагыш салбайн турар.

Партия, совет болгаш ажыл-агый кадрлары, ажылчыннар болгаш колхозчулар үлетүрүҢ, көдээ ажыл-агыйның, транспорттуҢ, садыгның, санныҢ болгаш ооҢдаа өскелериҢ экономика айтырыгларын улуу-биле сонуурган турар. Ынчалзажок ол өзүп турар негелделер кошкак хандырыып-турар. Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге аар индустрияныҢ шиитпирлиг роЛюн кошкак пропагандалап турары улуг алдагдал болуп турар. Эртем-техниктиг пропаганда чугула ужур-дузалыг. Акша-көрөнгилерни, чиг-этти, материалларны камнаары дээш, бүдүрүлге шеддерин болгаш дериЛгелерни эки ажыглаары дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үргүлчү бедидери дээш ТываныҢ бүдүрүлгелеринде социалистиг чарыш калбарыш турар, а ол айтырыглар талазы-биле лекцияларбисте ховар дыңналыш турар.

Лекция пропагандазын удуртурун экижидериниҢ хөрөөнге бистиҢ солуннарывыс болгаш радио улуг рольду ойнаар ужурлуг. Солуннар болза, эҢ эки лекцияларны боттарыныҢ арыннарынга парлаар херек. Лекция пропагандазы — партия организацияларының ажылының чугула участогу. Коммунистерни, интеллигенцияны болгаш ажылчы чоннарныҢ калбак массаларын кижизидери ооҢ идей-политиктиг деҢнелинден улуу-биле хамаржыр. СЭКП обкомунуҢ бюрозу, партия райкомнары ол участокту шаг үргүлчү мергежилдиг удуртукан турары эргежок чугула.

* * *

Илеткел талазы-биле партияныҢ өөр райкомунуҢ секретары эш **Лопсан-Серен** бир-ле дугаарында санал бергеш, мал болгаш чер ажылын күштүг көдүрер талазы-биле улуг сорулгаларны шиитпирлээриНче ажылчы чоннарны мөөнөөриНге эки тургустунган лекция пропагандазының ужур-дузазын айтып, ооҢ-биле кады элээн шугумчүлелдиг сагындырыгларны кылган.

СЭКП обкомунуҢ пропаганда болгаш агитация киллдизи ажылдың ол чугула участогун четпес удуртуп турарын эш Лопсан-Серен чугаалаан. Киллдис эргелекчизи эш Курбатский каш чылларныҢ дургузунда бистиҢ өөр районга чорбаан болгаш бисте лекция пропагандазының канчаар организастатынганы, чүү хереглеп турарывысты билбес. Политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередир талазы-биле НиитилелдиҢ область салбырының штаттыг ажылдакчылары база-ла чер-черге ховар барып, район салбырларына боттуг дузаны көргүспейн турар.

Бо чылын СЭКП обкому бистен негелдени бедиткен, ол чорук лекцияларныҢ шынарын экижидеринге чедирген деп НиитилелдиҢ область салбырының баштаар чериниҢ даргазы эш **Иванов** чугаалаан. Алды айларныҢ дургузунда 1352 лекциялар номчутунган, ол дээрге, энир чылын бо үеде турганына көөрде, оорган 258 лекциялар хөй болуп турар.

ПартияныҢ чамдык райкомнары лекция пропагандазын экижидер дугайында база сагыш салганнар. СЭКП-ниҢ Таңды болгаш Бин-Хем райкомнары НиитилелдиҢ салбырларының ажыл-чорудулгаларын боттарының бюроларынга чугаалажып, чогуур хемчеглерни айытканнар.

НиитилелдиҢ область салбырының адрезинге шүгүмчүлелди шын деп хүлээп албышаан, эш Иванов партия райкомнарының талазындан ниитилелдиҢ салбырларынга хүн-бүрүүнүҢ дузаламчызын көргүзериниҢ чугулазын айыткан.

НиитилелдиҢ салбырларының чорудуп турары лекция пропагандазы чоннуҢ өзүп турар негелделеринден ам-даа хожудап кааП турары-биле, хөй таварылгаларда лекция пропагандазын идей-политика болгаш эртем талазы-биле куду деҢнелге чоруп келген дугайында шүгүмчүлелге эш Иванов чөпшөөрешкен. ЛекцияларныҢ темалары кызыгаарлатынган. Хөй-хөй эштер лекция номчулгаларынга багай белеткеНип, лекция тургузарда частырыгларны болдуруп турар, чижээ, оларга эштер Малютин болгаш Исаков хамаржырлар. Чамдык лекциялар колхозтар, бүдүрүлгелер, албан черлериниҢ мурнунда туруп турар ол хүннүҢ сорулгаларындан хоорук, өткүт эвес дыл-биле бижитиНип турар.

НиитилелдиҢ кежигүннериНге янзы-бүрү адырларыныҢ тускай эртемниглерин багай хандыдып турар. Тывада көдээ ажылагыйның 500 хире тускай эртемниглери бар, олардан НиитилелдиҢ кежигүннери үүлгө 70 кижи болуп, херек кырында 25-тен эвээш кижи лекциялар номчуп турарлар. Лекцияларның хөй нуруузу колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниҢ чаартыкчыларының дуржулгазын пропагандалаарынче эвес, а ниити айтырыгларже углатынган.

Областың шагдаа эргелелиниҢ начальники эш **Артастың** чугаалааны болза:— Шагдаа ажылдакчылары сөөлгү үениҢ дургузунда лекция пропагандазынга база киржип, ажылчы чоннарныҢ мурнунга лекциялар номчуп турар апарганнар. Ынчалза-даа политиктиг болгаш эртем билиглери нептередириниҢ талазы-биле НиитилелдиҢ кежигүннери аныяктарга бедик утка-шынарлыг лекцияларны эвээш номчуп турарлар. Ынчангаш кижизидикчи ажылдың байдалы эки болбайн турар. Бисте хулиганнаар, арагалаар, социалистиг ниити чурттаганың дүрүмнерин чөрчүүрээр чоруктарның фактылары аныяк кижилерниҢ талазындан болуп турар. Кижизидилге ажылынга дыка ажыктыг суд болгаш прокуротура ажылдакчылары аныяктар мурнунга лекцияларны болгаш беседаларны барык-ла кылбайн турарлар.

НиитилелдиҢ область салбыры чолаачылар мурнунга, шуут гаражтарга болгаш ажылчыннар хуралдарынга барып лекторларның лекция номчулгаларын практикалаар болза эки. Техникага камныг болур чоруктуҢ дугайында, чүс болгаш ийи чүс-мүнчү чолаачыларныҢ мурнакчы дуржулгазының дугайында, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дугайында лекцияларның барык-ла номчутунмайн турары хомуданчыг.

Ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик район СоединиҢ даргазы эш **ОдаҢ-оол** НиитилелдиҢ кежигүннериниҢ ажылчы чоннар ортузунда чорудуп турар ажылының дугайын чугаалаан. Ынчалза-даа, лекция пропагандазында улуг четпестер ам-даа узуткатынмаан. Шажынчы байырлалдар болгаш чүүлгелер кылып турар болгаш оларга бүзүрээр кижилер бисте ам-даа бар. ОларныҢ чамдыктары көдээ ажыл-агый ажылдарының изиг түүлүк хүннеринде безин ажылче үнмейн турарлар. ООҢ-биле кады шажынга улур эртем темалары кончуг эвээш номчутунуп турар.

Лекция ажылын багай улуртуп турары дээш СЭКП обкомунуҢ лектор бөлүүнүҢ ажыл-чорудулгазын болгаш ооҢ удуртукчузу эш Иезуитовту эш ОдаҢ-оол шыңгыы шүгүмчүлээн. Эш Иезуитов районнарже үнмейн, колдуунда кабинетте олурун, ажылчы чоннар мурнунга лекциялар номчувайн, түс-түс черлерде байдалдарны билбейн, база дузаламчы көргүспейн турар. Кызылдан келген лекторлар үүлгө Кызыл-Мажалыкка лекция номчуп, колхозтарже барбайн турарлар.

Мурнакчы дуржулганың пропагандазы четпес чорутунган. Бо улуг херекке Тывада парлатынып турар «АгитаторуҢ блокноду» улуг дузаны көргүзер ийик. А ооҢ үндүрүп турар үүлдери төп болгаш область солуннарындан чара парлатынган болур, чамдык материалларны билиш алыры берге. Область солуннары колхоз бүдүрүлгезиниҢ мурнакчыларының дугайында чүүлдерни база эвээш парлап турар.

НиитилелдиҢ область салбырының харыысалгалыг секретары эш **Михайлов** көдээ черлерге тыва дылга лекцияларның эвээш номчутунун турарын улуг четпес деп айыткан.

Мындыг чорук болза, СЭКП райкомнары НиитилелдиҢ район салбырларынга, чер-чер СоветтериниҢ культура киллдистериниҢ чанында көдээ каттыжыышкынларга болгаш лекторлар бөлүктеринге чогуур дузаламчы көргүспейн турарыбиле, оларныҢ ажыл-чорудулгазын углапбаштавайн турары-биле, номчутунуп турар лекцияларныҢ идейлиг болгаш эртем талазы-биле утка-шынарларының хыналдазын боттандырбайн турары-биле тайылбырлатынар деп эш Михайлов чугаалаан.

ООҢ соонда эш Михайлов ниитилелдиҢ кежигүннериНге тускай эртемниглерни болгаш удуртукчу ажылдакчыларны хаара тударының айтырыынга доктааган. Бо ажылды багай тургускан деп ол демдеглээн. НиитилелдиҢ районнарда 409 кежигүннериНден чүүлгө 33-ү көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, а Чөөн-Хемчикте болгаш Чаа-Хөлде — чүүлгө 2 тускай эртемниглер бар, ЭрзиниҢ район салбырында шуут чок болуп турар.

Партия обкомунуҢ секретары эш **Ортун-оолдуҢ** чугаалааны болза:

— Лекция пропагандазын четпес удуртуп турганы дээш партия обкомун база ООҢ пропаганда болгаш агитация киллдизин маңаа шын шүгүмчүледи. Партия органнарының талазындан багай дузалап турары-биле лекция пропагандазының багай тургустунганының, амыдырал-биле багай харыысаалыг болганының фактылары тайылбырлатынар, ынчангаш улуг болгаш харыысалгалыг сорулгаларны шиитпирлээриНче ажылчы чоннарны четпес мобилизастап турар. Ылаңгыя көдээ ажылагый эргелелиниҢ эртем салбыры (начальники эш Вахрушев) ол айтырыглар-биле шуут ажылдавайн турар. Культура эргелелиниҢ лекция бюрозунда көдээ ажылагый темаларынга лекциялар база-ла эвээш. Амыдырал кадыкшылының пропагандазы шуут соксаан.

НиитилелдиҢ область салбырының баштаар чери, хамыктын мурнунда ООҢ даргазы эш Иванов биле харыысалгалыг секретары эш Михайлов секцияларның ажылынче кошкак кичээнгей салып, оларныҢ ажылын экижидеринче чогуур хемчеглерни албайн турар. Эштер Иванов биле Михайлов олар район салбырларынга ховар барып, оларга дуза көргүспейн, оларныҢ ажылын углап-баштавайн турарлар.

Масса-политиктиг ажылга удуртукчу кадрларныҢ киржилгезиниҢ чугулазын эш Ортун-оол айыткан.

Пропаганда ажыл-чорудулгазынче эртем кадрларын, бистиҢ интеллигенциявысты калбаа-биле хаара тудар херек. Партия, совет болгаш комсомол ажылдакчылары маңаа үлегерни көргүзер ужурлуг.

Бай-Тайга МТС-тиҢ партия организациязының секретары эш **Өлчей** ол районда пропаганда ажылының чамдык экижишкиннерин демдеглээн. Эштер Адыгбай, Өлзей болгаш ООҢ-даа өскелер колхозчулар мурнунга лекцияларны доктаамал барып номчуп турарлар. Ынчалза-даа, лекция пропагандазының деннели ажылчы чоннарның өзүп турар негелделерин ам-даа хандырбайн турар. Лекцияларның утка-шынарларын экиждери күзенчиг. Чамдык таварылгаларда олар хөй-хөй чурагайлар болгаш чугаалар-биле долдунган, а районнуҢ болгаш колхозтуҢ амыдыралыбиле-холбашпаан болгулап турар. Ындыг лекцияның күзенчиг түннел бербези билдингир-ле болгай.

Районнарже лекторларны эвээштү чорудуп турары дээш ниитилелдиҢ область салбырының удуртукчу ажылдакчыларын эш Өлзей шыңгыы шүгүмчүлээн. Дыка үр үениҢ дургузунда Бай-Тайга районга Кызылдан чангыс-даа лектор кээп көрбээн.

Пленум чугаалашкан айтырыының талазы-биле областа лекция пропагандазын экижидеринче угланган делгеренгей шиитпирни хүлээп алган.

Колхозтар тудуунче кичээнгей салыр

Тудуг ажылының темпизин Күштелдирер

Чөөн-Хемчик районнуҢ көдээ ажылагый артельдери бо чылын 200 чурттага бажыңнары тудар планындан 114 бажыңны тудуп ажыглалда киирген болгаш 65 бажыңның кол тудуун дооскан.

«Коммунизмче орук» колхоз бүгү колхозчуларны сууржуҢ амыдыралче шилчиткеш, суурнуҢ чаагайжыдыла тудуун чорутпушаан, бо чылын 15 чурттага бажыңнары тударын планнаан. Коммунист эш Санчижапка удуртурган тудуг бригадазы 9 бажыңның тудуун доозуп ажыглалда киирген болгаш 8 бажыңның ханазын тургузуп алган. Бригадада 62 шилиндек бызаҢчылар ажылдап турар болгаш 2 автомашина быжыглатынган. Бригада бүдүрүлге болгаш мал кажааларының тудугларын база чедиишкиниг чорудуп турар. Тудуг материалдарының белетгелин колхоз хынамчалыг чоруткан. КолхозтуҢ пилорамазы доктаамал ажылдап турар.

Бажың-Алаакта «Искра» көдээ ажылагый артелиниҢ тудуг ажылын коммунист эш Севилбаа удуртуп турар. Тудуг бригадазында 25 колхозчу бызаҢчылар ажылдап турар болгаш 2 автомашина болгаш өскедаа тыртар күштер быжыглатынган. Колхозта пилорама ажылдап турар. Бригада тудуг материалын белеткеп алган. Колхоз бо чылын 30 чурттага бажыңнары тудар планныг турган, 35 бажыңны тудуп ажыглалда киирген болгаш ам 17 бажыңның ханазын тургузуп алган.

«Большевик» болгаш Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артельдери тудуг ажылын багай эвес чорудуп турар. Бо колхозтарның баштаар черлери, колхозтарда партия организациялары болгаш колхозтарның тудуг бригадаларының бригадирлери колхозчу тудугжуларның күүн, тыртар күштерни эки организастап, тудуг планын күүседир дээш хемчеглерни ап турар.

Хорум-Дагда Жданов аттыг колхоз мурнунда чылдарда тудуг ажылының талазыбиле районга чыдып каап турган болза, бо чылын элээн чедиишкиниг ажылдап турар. Артель мурнунда чылдарда тудуг бригадазынга эвээш колхозчулар быжыглап турган, ам 74 колхозчулар тудугда доктаамал ажылдап турар. Тудуг бригадазынга 2 автомашина болгаш элээн зыттар быжыглатынган. Тудугжулар бо чылын 8 чурттага бажыңын ажыглалда киирген, ясли болгаш кижи эмнелгезиниҢ 8 өрөөл улуг бажыңының тудуун дооскан, ам крышазын кылып турарлар.

Колхозтарда тудуг ажылында чедиишкиннер бар-даа болза, чамдык колхозтарның баштаар черлери, колхозтарда партия организациялары тудуг ажылынче багай кичээнгей салып, тудуг планын күүсетпейн турарлар. «Октябрь 30 чылы», Сталин аттыг, «Кызыл тараачын», Калинин аттыг, Ленин аттыг колхозтарда тудуг ажылы ооҢум темпи-биле чорутунуп турар. Бо колхозтар чыл-чылда тудуг планын күүсетпейн келген болгаш амгы байдал-биле ажылдаар болза бо чылдың тудуг планын күүседир аргазы чок болуп турар.

Чурттага бажыңнарының тудуундан аңгыда колхозтарда бүдүрүлге болгаш мал кажааларының тудуг планы улуг. РайоннуҢ колхозтары бо чылын эки шынарлыг 12 инек кажаазы тудар турган болза, чүгле «Искра» колхоз тудуп алган, быжааларының болгаш болдургаларының 8 кажаа тудар турган болза, чүгле чаңгыс кажаа, 20 хой кажаазындан чүгле 7 кажаа тутунган болгаш тутса чогуур хаван кажааларын шала туткаш ара каапкан.

НиитиниҢ малынга эки шынарлыг кажаалар тудар планын «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артели (даргазы турган эш Седип, партия организациязының секретары эш Тас-оол) чыл-чылда-ла күүсетпейн келген. Бо чылын хойга эки шынарлыг 3 кажаа тудар турган, мынчага чедир тудуг ыяжы безин белеткеп албаан. Сталин аттыг колхозтуҢ (даргазы эш Р[illegible]нюк, партия эге организациязының секретары эш Баир) шээр малының чамдыызы чылдың-на соок азы чадагай кажаага кыштаар хирезинде бо чылдың планында көрдүнген кажааларның тудуун мынчага чедир эгелеваан.

Колхозтар тудуунга машина-трактор станциялары амгы үеде улуг рольду ойнап турар. Ындыг болза-даа Чадаана МТС (директору эш Толпин, партия организациязының секретары эш Шириндиви) колхозтарга организас-техниктиг дузаламчы көргүспейн турар. Эш Толпин колхозтарның тудуг ажылын тоомча бодавайн, МТС-тиҢ ажылын үүлгө хову ажылы, сиген ажаан алышкыны кылдыр көрүп турар.

СЭКП райкому, райкүүском, ылаңгыя районнуҢ колхозтар тудуунуҢ киллдизи чамдык колхозтарда тудуг ажылы бо хире багай чорутунуп турда мынчага чедир боттуг хемчеглер албайн турар. Партия райкомунуҢ болгаш райкүүскомнуҢ колхозтарже үнүп турар ажылдакчылары тудуг ажылынче сагыш салбайн, үүлгө кампаниялыг ажылдарже кичээнгейин угландырып, тудуг ажылының темпизин күштелдирер талазы-биле ажыл чорутпайн турарлар.

РайкүүскомнуҢ колхозтар тудуунуҢ киллдизиниҢ эргелекчизи эш Очур колхозтарже үнүп, тудуг ажылынга бодунуҢ удуртулгазын экижиткен болза, колхозтарның тудуг ажылы шулуудаан турар ийик. Тудуг ажылының талазы-биле чыдып каап турар колхозтарда социалистиг чарыш багай организастатынган болгаш күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак. Чамдык колхозтарда партия болгаш комсомол организациялары колхозчу тудугжуларның аразында социалистиг чарыштың организакчылары болбайн турар. Тудуг бригадалары четчелетинмээн колхозтар ам-даа бар.

Бо бүгү организас-массалыг хемчеглерни боттандырарынга колохзтарда партия болгаш комсомол организациялары коммунистер болгаш комсомолчулар улуг рольдуг.

Д. СЮРЮН-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Ажыл эки чорун турар

Көдээ ажыл-агый артелиниҢ организас, ажыл-агыйын быжыглаарынга база бир чугула үүл болза тудуг ажылы болур. Тудуг ажылын чедиишкиниг чорудар сорулга-биле Чаа-Хөл районнуҢ Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели организастатынган хүнүнден эгелээш тудугнуҢ доктаамал бригадазын тургускан. Бригада бо аразында улуг ажылдарны бүдүргеН. Бригадада ам 66 колхозчулар, бир автомашина, 18 ат быжыглатынган.

Бо чылын колхозтуҢ тудуг планы улуг. БүдүрүлгениҢ болгаш чурттаганың чаңгыс-аай хевирниҢ 32 тудугларын кылып ажыглалга киирери планда көрдүнген. Бо улуг ажылды бүдүрүп алырда бир дугаарында тудуг материалы белеткээри негетинип турган. Планда көрдүнген 1200 кубометр тудуг ыяжын бригада өй-шаанда белеткээш, 800 кубометрни тудуг участоктарынга дүжүрүп алгаш тудугже киирипкен.

Бригада 8 чурттага бажыңнарының, 4 кажааның тудуун доосканш ажыглалда киирген болгаш ам 120 тонна силос кирер чартык башняны, 100 баш хаванга бир кажааны кылып турар. Бо чайын 30000 туйбуну өртедип белеткээн.

Ам арткан 18 чурттага бажыңнарын, 2 кажааның тудуун Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл оюнуҢ бетинде, ноябрь 1-де доозар дээш бригада социалистиг чарыштың хүлээлгезин алган ажылдап турар. Күш-ажылды болгаш тыртар күштү чөп ажыглаар сорулга-биле бригаданы эвеноларга үүп тургускан. Чурттага бажыңнарының тудуунда 2 звено, мал кажааларының тудуунда 1 звено ажылдап турар. Тудуг бригадазының бригадири эш Көк-оол тудугжуларның күш-ажылын болгаш транспортту шын таарыштырып, организастыг ажылды чорудуп турар.

Колхозта партия болгаш комсомол организациялары политмассалыг ажылды тудугжу колхозчуларның оргузунда калбартып турар. СЭКП ТК-ныҢ июль ПленумунуҢ шиитпирлериниҢ талазы-биле беседаларны, номчулгаларны чорудуп турар. Партияның XX съездизин чыылдырар дугайында ПленумнуҢ доктаалын танышкаш бригаданың кежигүннери бедитиНген чаа хүлээлгелерни алганнар.

Л. НИКОЛАЕВ.

ШиитпирниҢ күүселдези дээш демисежир

Таңды районнуҢ Жданов аттыг колхозу бо чылын 8 чаа чурттага бажыңын, мал кажааларын тудар болгаш 10 эрги бажыңнарны септээр планныг. Чартык чыл эрткиже чаңгыс-даа чаа бажың туттунмаан. Тудуг бригадазынга 32 кижи ажылдаар турбуже, ам ында үүлгө 14 кижи, 10 ажылчын аттың орнунда үүлгө 6 ажылдап турар. Чазанылга черинге 4 кижи ажылдаар турбуже, ам ында үүлгө чаңгыс кижи ажылдап турар.

Үжен хире колхозчу өрегелер амдыгаа чедир чурттага бажыңнарынга чединмээн болгаш өглерде чурттавышаан. Тудугларның планын доллур күүседир, шынарын экижидер дугайында СЭКП Таңды райкому болгаш район СоединиҢ күүсекчи комитеди удаа-дараа шиитпирлерни үндүрүп турган, ындыг-даа болза, ол шиитпирлер херек кырынга күүсетинмээн. Колхоз баштаар чериниҢ даргазы турган эш Артепов тудуг ажылының талазы-биле боттуг хемчеглер албаан. Пилорамада ажылдап турар Ашаковский, Капылов болгаш ООҢ-даа өскелер озал-шүшпеҢ ажылдап, колхозтуҢ аттарын мунуп ажыглап, үргүлчү арагалап турар.

Тудуг бригадазы 1954 чылда Бижиктиг-Боом деп черге 7 чурттага бажыңнарын туткан, ол бажыңнарны колхоз суурунга сөөртүп ап чадап турда, бо чылын апрельде 6 бажынны өрт чип каан, элээн хөй белеткээн тудуг ыяжы база өртенген. Кажан ийи колхоз каттыжып турар үеде Сайлыг-ХемниҢ ажыкта ханазын тудуп дооскан 2 бажың ында ам-даа хевээр, ылаңгыя чонуп каан чудуктар 1 кезек черде чыдып турар.

Тудуг бригадазының бригадири Иосиф Рогалев тудуг ажылын башкарып шыдавайн турар. Колхоз тудуунга Балгазын МТС ыракта четпес дуазалажып келген, колхозка ыяш сөөртүп бээр талазы-биле чарган кереезин МТС күүсетпээн.

Тудуг планын күүседир, шынарын экижидер дээш колхоз баштаар чери болгаш партия эге организациязы боттуг хемчеглерни алыры, МТС колхозтуҢ тудуг ажылынга боттуг киржири негетинип турар.

А. ДОРЖУ.

Чаа өөредилге чылынга школаларны үлегерлиг белеткээр

Кичээнгейни чаа өөредилге чылынга белеткелче

Партия болгаш Совет чазак школаларга бичии уругларның кижизидилгезинче канчаар-даа аажок улуг кичээнгейни салып турар. Бистиң чуртувуста школа хөй-ниити организацияларының, совет улустуң бүгү-ниити ынашкылы болгаш кичээнгейи-биле бүргетирген. Чаа өөредилге чылынга белеткел—школаларның база улус өөредилге органнарының, партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының амыдыралында харысалгалыг үе.

Кичээл эгелээринге чедир школа бажыннарының капитал болгаш үүрмек септелгезин чорудары, школаларның херекселдерин септээри, школаларны болгаш башкыларның чуртаар бажыннарын оттулар үүү-биле хандырары, чаа өөредилге херекселдери тып алырынче сагыш салыры, библиотекаларга номнарны база өөредилге номнарын, тетрадьтарны, карандаштарны болгаш өске-даа өөредилге херекселдерин белеткээри эң чугула.

Соруга болза, өөредилге чылының эгезинде школа бүрүзүнге өөреникчилерни өөредии кижизидиринге таарымчалыг байдалды тургускан турары болур. Бо сорулганы чедишкинниг шиитпирлээри чаа өөредилге чылынга эң эки белеткенири дээш социалистиг чарышты шын организастаа билиринден хамааржыр.

Амыы үеде кол кичээнгейни бичии уругларны ыяавыла өөредир бүгү-ниити хүлээлгени боттандырарына байдалды белеткээринче салган турар ужурлуг. Өөренир ужурлуг уруг бүрүзү школаже ыяавыла хаара туттунган турар. Ону боттандырар төлээде, августуң эгезинде школалар бүрүзү чер-чер Советтери-биле кады школа назылыг бүгү уругларның дамзыбүрүткелин кылыры эң чугула.

Эрткен чылдарның практиказының көргускенинден алырга, дыка хөй школа назылыг уруглар школаже хаара туттунмаан. Ылангыя Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик районнарынга ындыг болган.

Чаа өөредилге чылынга белеткел ажылында эң чугула чүве болза, школаларны удуртур болгаш башкы кадрлар-биле хандырары болур. Күнүртүг, Хайракан, Хөндергей, Хорум-Даг школалары амга чедир директорлар чок болуп турар. Облоно бүгү школаларны удуртур болгаш башкы кадрлар-биле дораан четчелеп хандырар ужурлуг.

Бо өөредилге чылында үш үүс ажыг башкылар школаларга бир-ле дугаарында келирлер. Партия, совет, профэвилел, улус өөредилге органнарының хүлээлгези болза, оларга төлептиг ужуражыры болур. Ам дораан-на оларның чуртаар черлеринче сагыш салыр херек. Башкы болгаш кижизидикчи кадрларны школага доктаамал ажылга, оларның материал-хандырылгалыг амыдырал байдалын үргүлчү экижитпишаан, быжыглаары эң чугула. Оларның политиктиг болгаш культурлуг деннелиниң өзүлдезиниң дугайында, кым чогуур педагогика талазы-биле билин чогул, оларга шуут кирип өөренир болгаш боду өөренир өөредилгени дамчыштыр билиг бээриниң дугайында хүн-бүрүүнүң сагыш салышкынын чорудары чугула.

Өөредилге айтырыгларының талазы-биле улуг кичээнгейни күскү экзамен дужаар кылдыр арткан өөреникчилерни белеткээринче салыры болуп турар. Ындыг өөреникчилер 1500 ажыг. Чөөн-Хемчик районнуң школаларында күскү экзамен дужаар кылдыр артканнар 179 кижи, Сүт-Хөлде —190, Тес-Хемде —120. Ынчаарга бо районнарның школаларының хөй нуруузунда ындыг өөреникчилерни экзамен дужаарынга белеткээриниң талазы-биле ажыл барык-ла организастатынмаан.

Школалар директорларының, улус өөредилге органнарының хүлээлгели болза, күзүн шылгалда дужаар кылдыр арткан бүгү өөреникчилерни олар экзменнерни дужаан аптар кылдыр белеткээр ажылды дораан организастаары болур.

Бо өөредилге чылында облоно өөредилге номнарын школаларга үлээриниң болгаш сөөртүп чедирериниң талазы-биле эрткен чылын турган чазыглардан чайлаары чугула. Чамдык школаларга эң чугула херектиг болгаш чедишпес өөредилге номнарын, ол номнарны хереглеп турган школаларга чорутпайн, а хереглевейн турар школаларже чорудуптар таварылгалар турган.

Бо өөредилге чылында өөредилге номнарын школаларга үлээрин болгаш сөөртүп чедирерин школа бүрүзүнүң өөреникчилериниң санынга дүгжүр болдурары чугула.

Областа өөредилге номнары четчир. Ном садыглаар черлер областа чедишпейн турар будук шилдерин, блокноттарны, өөреникчилерниң демир-үжүк баштарын, демир-үжүк сыптарын облече сөөртүрүнүң дугайында сагыш салыры чугула.

Чаа өөредилге чылынга школаларны белеткээриниң эң чугула үүлү болза, оттулар ыяшты сөөртүү болгаш школаларны, интернаттарны септээри болур.

Бо сорулганы Таңды, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Чаа-Хөл районнарның партия болгаш совет организациялары, школаларның директорлары шын билген. Таңды районда 18 школаларның иштинден 11 школа чаа өөредилге чылынга белен, оларның иштинде: Бай-Хаактың ортумак школазы, Сосновканың тыва болгаш орус чеди чыл школалары бар. Ол-даа, өске-даа школаларда чылда оттулар ыяштың курлавырын долузу-биле сөөртүп дүжүрген. Барыын-Хемчик районда 14400 кубометр ыяштың 10 мүнүн ажыг кубометри дүжүртүнген. Эрзин районда школа чанынче оттулар үүл сөөртүрүнүң планы июльдуң 20-де 80 хуу, Улуг-Хемде—66 хуу күүсетинген.

Барыын-Хемчик, Эрзин школаларының директорлары, районнарның удуртукчулары оттулар үүлдер сөөртүрүнүң талазы-биле эрткен чылда турган чазыгларындан чогуур түңнелди кылганнар. Ынчалза-даа эрткен чылын школаларының хөй нуруузу чедир одатынмайн турган болгаш өөреникчилери кичээлдерге хептиг олуруп турган Сүт-Хөл районнуң удуртукчулары болгаш школаларының директорлары боттарының ол чазын үүге билип шыдавайн барганы ол үүве ийик, билдинмес. Ол районга бо чылын 12 мүн кубометр ыяш белеткээриниң планындан июльдуң 20-ге чедир үүгле 5715 кубометр ыяш белеткетинген, а школалар чанында дүжүргени 3187 кубометр ыяш болуп турар. Бо районнуң удуртукчулары эштер Катков (райкүүскомдаргазының оралакчызы), Далай-оол, Лихтин (СЭКП РК секретарьлары), эш Логвинчев (районо эргелекчизи) ыяш белеткээриниң болгаш сөөртүп дүжүрериниң хемчеглерин алырының орнунга, ол дугайында хөй-ле чугаалар кылып турарлар. Ол эштерден районнуң школаларын база катап оттулар үүл чокка арттырарын бодап турарын айтырары артык эвес боор. Районнуң партия организациязы ыяш белеткээриниң планын болгаш школа чанынга сөөртүп дүжүрерин хандырып шыдаар эң чугула хемчеглери өөредилге чылы эгелегиже чедир ап чорудар ужурлуг.

Ыяш белеткээриниң болгаш сөөртүп дүжүрериниң ажылы дыка багай чоруп турар Чөөн-Хемчик районда 14600 кубометр ыяш белеткээриниң планының иштинден белеткетингени 10760 кубометр, а школалар чанында дүжүртүнгени үүгле 4200 кубометр. Ол район эрткен чылын школаларны чаа өөредилге чылынга эки белеткээни дээш партия обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир кызыл тугуи алган, а бо чылын мынчаар салдынчак ажылдаар болза кызыл тугун район кадагалап шыдавас. Тес-Хем район база хожуудан турар. Анда школалар чанынга ыяш дүжүрериниң планы үүгле 37 хуу күүсетинген.

Партия, совет организацияларының, улус өөредилге органнарының, школалар директорларының, эргелекчилерийиң колхозтарның сорулгазы болза, өөредилге чылы эгелегиже чедир школа бүрүзүнге ыяш белеткээриниң болгаш сөөртүрүнүң курлавырларын долузу-биле хандырары болур. Школа чанында дүжүртүнген оттулар үүлдерни камгалаарының хемчеглерин организастаар.

База бир кол чугула айтырыг болза, школалар септелгези болур. Бо ажыл дыка хөй школаларда кончуг шүүшпеи чоруп турар. Июльдуң 20-де областа чаа өөредилге чылынга белен школа үүгле 34 болуп турар. Каа-Хем, Эрзин, Сүт-Хөл районнарда болгаш Кызыл хоорайда школалар септелгези дыка шүүшпеи чоруп турар. Бо районнарга болгаш өске-даа районнарга школалар септелгезин дүргедедири, бо ажылче школаларның бодунуң ажылдакчыларын, шефтеп турар организацияларны, хөй-ниити организацияларын, ада-нелерни хаара тудары эргежок чугула.

Капитал тудуг кончуг шүүшпеи чоруп турар: чаа школалар тудуу, турун турар школаларны алгыдары болгаш өскээртен өөрүүп тудары оожум. Чижээ, өөрединиң капитал тудуунуң талазы-биле июльдуң 1-де көрдүнген хөреңги үүгле 25 хуу шиңгээтинген. Эрзиниң район төвүнүң школазында тудуг онза багай чоруп турар, ында 205 мүн рубльден үүгле 50 мүн хире рубль ажыглатынган. Чөөн-Хемчиктиң Чадаана сумузунда чурталга бажыңы тударынга чарыгдатынары-биле көрдүнген 13 мүн рубльден чаңгыс копеек-даа ажыглатынмаан. Бии-Хем районга интернат тударынга көрдүнген 25 мүн рубльден база чаңгыс-даа копеек ажыглатынмаан. Бо байдалды ол районнарның райкүүскомнарының талазындан школа объектилериниң тудуунуң айтырыгларын чедир үнелевейн турары-биле тайылбырлап болгур.

Ол ышкаш капитал тудугга көрдүнген хөреңги Кызылда база-ла шоолуг ажыглатынмайн турар, июльдуң 10-да 283 мүн рубльден үүгле 120 мүн рубль ажыглалга кирген.

Райкүүскомнарның, СЭКП райкомнарының, комсомол, профэвилел организацияларының, өөрединиң Советтериниң, школа директорларының сорулгазы болза, школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээрин чедишкинниг болгаш бедик шынарлыг доозарынче бүгү хөй-ниитини көдүрери болгаш организастаары болур.

П. ГОРЕЛОВ,
СЭКП обкомунуң школа кидизиниң эргелекчизи.

Школалар белеткелин күштелдирер

Чаа өөредилге чылы эгелээринге чедир үр эвес үе арткан. Ол үениң иштинде школаларның септелгезин шынарлыг чорудуп, өөредилгениң хүнүнге бүгү тала-биле организастыг ужуражыры чугула.

Улуг-Хем районнуң школаларында улуг болгаш харысалгалыг сорулга салдынган. Районга ийи чаа школа ажыттымар, башкыларның саны 28 кижи немей өзер. Школалар чаа өөредилге планы-биле ажылдап эгелээр болгаш ортумак школаның бешки класстарынга англи дылды бир-ле дугаарында өөредип эгелээр. Районда сес школа капитал септелгеліг, оон иштинде дөрт школа чаа туттунар. Школалар ниитизи-биле 8250 кубометр оттулар ыяш белеткээр. Школаның өөредилге кабинеттерە чаа көргүзүг материалдар-биле долдунар. Интернаттарны эргежок чугула үүлдер-биле, өөреникчилерни чаа өөредилге номнары-биле, өөредилге херекселдери-биле хандырар.

Ол сорулганы барымдаалаш, районнуң школалары чаа өөредилге чылының белеткелинге күжениишкиниг хемчеглерни чоруткан. Шагаан-Арыг хоорайда ортумак, Алдыы-Шынаның эге, Торгалыгның чеди чыл школаларының септелгези дооступ турар, ынчаарга август 10-га чедир чеди школаларның септелгези доостур. Районда 15 школаларның оттулар ыяжы бүрүн хандыртынган.

Оон-биле чергелештир чаа өөредилге чылының белеткелинде четчестеп ам-даа узуткатынмайн турар. Хендергениң чеди чыл школазында печкалар салдынмаан, туруу оожум темпи-биле чоруп, колхоз баштаар чери (даргазы эш Сүмбүр) керээ ёзугаар хүлээлгелерин күүсетпейн турар. Школа септелгезинде ажылчыннарның ажыл төлевирин төлеп бербейн, тудуг материалдары-биле хандырбаанындан, олар четче ажылдавайн турар.

Шагаан-Арыгның чеди чыл школазын штукатуралаары оожум чоруп, ол школаның септелгезинге болгаш белеткелинге «Партияның XIX съездизи» колхозтуң баштаар чери (даргазы эш Сырбыккай) багай дузалажып турар. Ылангыя ол школага 1000 кубометр оттулар ыяш белеткээр турган, үүгле 200 кубометрни белеткеп, оон чамдыызын садыглап каапкан. Ол чорук ында көдээ Советти (даргазы эш Мижит-Доржу) бичии-даа дүвүретиизен. Торгалыгның чеди чыл школазынга класс немей тудары планда көрдүнген турбуже, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң даргазы эш Глотовтуң буруузу-биле ыяш материал хандыртынмаан. Ынчангаш ол школага ийи классты немей ажыдып шыдавазынга чедирген. Школалар хөрөнче Хендерге болгаш Хайракан көдээ Советтериниң даргалары эштер Хурагандай, Баазан олар кичээнгей салбаан.

Чаа өөредилге чылынга школаларны дүрген темпи-биле белеткээринге облононуң хандырылга чериниң базазы багай дузалажып, райононуң негелдезин 30 хуу үүгле 200 кг будук чорудуп берген. Ылангыя ак-көк будук, шил, кара лак болгаш өске-даа үүлдер чедишпес. Ол ышкаш чаа тудуглар тулуг материалдары-биле четче хандыртынмайн турар.

Школаларның ямзы-бүүү хереглеттерни хандырарынга бар-ла аргаларны болгаш күштү ажыглаар ужурлуг, ол талазы-биле алдынып турар хемчеглер четпес. Ол ышкаш ам районда тыва дылдың өөредилге номнары чок, оон чагыын шагда-ла киирген. Облоно форма ёзугаар чагыларны хүлээп ап-ла турар, а херек кырында хандырбайн келген. Облононуң хандырылга чериниң базазындан ийи ай бурунгаар 95 партаны чорудуп бээр болган, ол база-ла сураг. Шак ындыг меге аазаашкыннар кылыр чоруктан моон соңгаар адырлыр ужурлуг.

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээри—күрүнениң болгаш бүгү-ниитиниң чугула херээ. Школалар белеткелиниң ол чугула херээн райкүүском үүгле районже көрүндүргеш олурар болза шын эвес, школа, интернат септелгезин холга ап удуртур ужурлуг. Райкүүском (даргазы эш Намчак) практиктиг дузаламчыларны көргүзүп, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин көдээ Советтерден негээри чугула.

В. САМОЙЛОВ,
районо эргелекчизи.

Лекция пропагандазының деңнелин бедидер

СЭКП ТК-ның июль Пленуму үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунга партияның салган сорулгаларын чедишкиниг күүседириниң эң чугула негелдериниң бирээзи болза, масаларның иштинге политиктиг чырыдышкын ажылын улам ынай күштелдирери болур деп айыткан. Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези улам өзүп турар ужур-дузалыг апар чыдар. Совет кижилериниң коммунистиг кижизидилгезинин талазы-биле улуг роль политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередир талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниге онаажып турар.

Ниитилелдиң область салбыры лекция пропагандазын чорудуп турар өске организацияларның аразында эң улуг организация болуп турар. Салбырның ажылының хемчээли чыл келген тудум өзүп турар. Ниитилелдиң кежигүннери бо чылдың баштайгы чартынында областың районнарынга болгаш Кызыл хоорайга эрткен чылдыындан элээн хөй, 1352 лекцияларны номчаан, колхоотарга, МТС-терге болгаш совхоотарга номчаан лекцияларның саны көвүдээн. Ниитилелдиң кежигүннериниң номчаан лекцияларынга эрткен чылдыынга көөрде дыка хөй, 63 мүн ажыг дыңнакчылар олурушкан.

Ынчалзажок ниитилелдиң салбырының чорудуп турары лекция пропагандазының шынары областың культурлуг тургузуушкунунуң болгаш ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң өзүп турар сорулгаларынга ам-даа дүүшпейн турар. СЭКП обкомунуң чаа болуп эркен пленуму области лекция ажылының байдалының дугайын чугаалашкан, хөй-хөй лекцияларны чавыс идей-политиктиг деңнелге номчуп турар, оларның утка шынары коммунистиг тургузуушкунунуң, практиказы-биле, ылангыя Тываның улус ажыл-агыйының болгаш культуразының онзагай байдалдары-биле кошкак холбаалыг деп демдеглээн.

Ниитилелдиң область салбырының улуг алдагдалы болза, көдээ ажыл-агый билиглерин четпес пропагандалап турары болуп турар. Экономиказында көдээ ажыл-агый колдап турар бистиң обласка ниитилелдиң кежигүннери чер болгаш мал ажылының айтырыгларының талазы-биле чартык чылдың дургузунда үүгле 95 лекцияларны азы бо чылын кылдыынган лекцияларның 7 хуузун номчаан. Шажыңга удур эртем болгаш эртем-техника темалыг лекцияларны кончуг ховар номчуп турар.

Ниитилелдиң Тыва салбырының баштаар чериниң чаа болуп эркен пленуму салбырның ажылын улам ынай экижидер хемчеглериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Баштаар чериң даргазы эш А. С. Ивановтуң илеткелинге болгаш илеткел талазы-биле саналдарга ниитилелдиң кежигүннериниң лекция ажылының идея болгаш эртем талазы-биле куду деңнелдиниң кол чыддагааннары илеретинген. Ниитилелдиң область болгаш район салбырларының удуртукчулары лекторларны ыяк шилиир дугайты ленинчи негелдениң дугайын уттуп турарлар. Лекторнуң индирин четчир билиишкиннерда, политиктиг болгаш эртем билиглерин массага чедирип шыдаар чогуур дуржулга-даа чок кижилерге тыпсып турары ховар эвес. Область салбырының баштаар чери семинарларны, консультацияларны чорутпайн турар, лекторларның мергежилин бедидеринге идиг бээр өске-даа хемчеглерни боттандырбайн турар.

Ниитилелдиң область салбырының баштаар чери секцияларны кошкак удуртуп турар. Секцияларның ажылында улуг четпестерниң ужуру харын ында. Секцияларның хуралдары ховар болуп, оларның кежигүннери лекциялар текстилерин шоолуг чогаадып кылбайн турар. Эртемниң болгаш техниканың чаа чедишкиннериниң дугайында илеткелдерни секцияларның хуралдарынга чугаалашпайн турар. Чечен чогаал болгаш уран-үүл, медицина, күрүне болгаш эрге секциялары шуут ажылдавайн турар.

Ниитилелдиң район салбырларының ажыл-чорудулгазында четпестер база эвээш эвес. Районнарда лекция пропагандазы хөй нургулайында чаягаарлаашкын-биле чоруп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинге, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылына чогуур саңдарны ол чедирбейн турар.

Баштаар чериң президиуму удуртуулганың коллективтиг болур чоруунуң принцивин үреп турар. Президиумнуң хуралдарын, баштаар чериң пленумнарын ховар эрттирип турар, президиумнуң кежигүннери область салбырының хүн бүрүдеги ажылынга шоолуг киришпейн турар. Ниитилелдиң область салбырының ажылчорудулгазын нургулайында-ла президиум эвес, харын штаттыг ажылдакчылар башкарып турар.

Баштаар чериң пленуму илеретинген четпестерни чайладырын президиумга хүлээткен болгаш ниитилелдиң чорудуп турары лекция пропагандазының шынарын үндезини-биле экижидер талазы-биле хемчеглерни айыткан. Пленум организастыг айтырыгларны база чугаалашкан. Россий Федерациязындан аңгыда бүгү эвилелдешкен республикаларда республика ниитилелдери туруп турары билдингир болгай. РСФСР-де ниитилелдиң салбыларын удуртур чорукту Бүгү-эвилел ниитилелиниң баштаар чери боттандырып турган. Ам Россий Федерациязына база республика ниитилели тургустунар, ынчангаш ноябрьда ниитилелдиң съездизин эрттирер. Оон-биле холбаштыр пленум октябрьда область конференциязын эрттирерин доктаатган, ук конференциядан съездиже төлээлер соңгуур.

Сүт-Хөл көдээ Советтиң социалистиг чарыжының түңнели

Чоокта чаа Сүт-Хөл районнуң Сүт-Хөл көдээ Советтиң бодунуң социалистиг чарыжының чартык чылда түңнелин үндүрген.

Көдээ Совет социалистиг хүлээлгелериниң күүселдези дээш бодунуң организасмассалыг ажылын элээн экижиткен. Сессияларны болгаш күүском хуралдарын ай санында план ёзугаар чыыдырып келген. Ол хуралдарга көдээ ажыл-агыйының, Советтиң организас-массалыг ажылдарының, культураның, садыгның талазы-биле болгаш өске-даа чугула айтырыгларны чугаалажып, ол дугайында үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин организастаарынга депутаттарның болгаш доктаамал комиссияларның база активчилериниң калбак киржилгезин хандырган.

Ажылчы чоннарның ниити хуралдарын бөлүктер аайы-биле 6 удаа чыыдырган. Колхозчулар ортузунга лекция болгаш солун номчулгалары, беседалар үргүлчү болуп турган. Оон түңнелинде көдээ Совет бодунуң мурнунда салдынган ажыл-агый культура тургузуушкунунуң хөгжүлдезиниң талазы-биле сорулгаларны багай эвес шиитпирлээнин түңнел көргүскен.

Көдээ Советте хамааржып турар Киров аттыг колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле быжыккан. Колхоз бо чылын мал өстүрериниң планын үзүн аайы-биле ажыр күүсеткен. Ылангыя хойну 103 хуу, өшкүү 109, чылгыны 104, инекти 101, хаванны 104 хуу күүсеткен.

Мал ажылында мурнакчыларның саны өскен. Чижээ, өшкү кадарчызы эш Чаш-оол төрөөн 190 өшкүден 193 анайны, чылгычы эш Анай-оол төрөөн 48 белерден 48 кулунну, хойжулардан эш Диин-Кара 103 хойдан 103, эш Салбагар 153 хойдан 153 хураганны камгалап алганнар.

Колхозта бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың тудугларының планын күүседир талазы-биле элээн хемчеглер алдынган. Чурталганың 19 бажыңарын тудар турган, 12-ни туткан. Малчыннар чуртаар 8 бажыңнарын болгаш бир чунар бажыңның тудуун доозуп, оларны ажыглалга киирген. Малдың 4 кажааларын туткан. Тудугжулардан эштер Бавуу, Билим-оол, Чымба-Лама олар хүн-бүрүүнүң ажыл нормазын 150—200 хуу чедир күүседип келгеннер.

Ол колхоз тарыла планын ажыр күүсеткен. Оон иштинде тараа культураларын 103 хуу күүсеткен. Ногаа культураларын көрдүнген планындан ажыр тараан. Колхозтуң № 2 хову бригадазы (бригадири эш Көкей-оол) мурнакчы ажылдаан, көдээ Советтиң бригадалар аразынга шилчиир Кызыл тугу-биле шаннаткан.

Көдээ Совет оон ынай садыгның саңхөөнүң, кадык камгалалының болгаш культура ажылының талазы-биле чедишкиннерни демдеглээн.

С. САНДАН.

Сүт саалдазы

Кызыл районнуң «Черби», «Совет Тыва», «ТАРН-ның XII съездизи» болгаш өске-даа колхозтарының баштаар чердери бо чылын сүт-бараан фермаларын эде организастаан. Районнуң 9 колхозтарында 129 саанчылар ажылдан турар. Фермаларның эргелекчилеринде элээн билиглиг болгаш дуржулгалыг кижилер киргеи, сүт саалдазының үчёду болгаш отчёду чурумчаан. Фермалар эң эки одарлыг, суглуг черлерде тургустунган, сүт продуктуларны тургузар оран-бажыңнар фермаларда бар. Сүт-бараан фермалары четчир санныг халаттар, чунар-саван, аржылдар, савалар-биле хандыртынган, саанчылар сүттү сүт машиназынга тыртырар мурнунда ыяавыла шүүреп ап турарын чурумчуткан.

«ТАР Х улуг хуралы» колхозтуң саанчызы эш Серенмаа, Сталин аттыг колхозтуң саанчызы эш Тюлюш, Чкалов аттыг колхозта саанчы эш Салчак, «Тиилелге» колхозта эш Биче-уруг олар инек бүрүзүнден 500—600 литр сүттү саап алганнар. Колхоотар июльга чедир инек бүрүзүнден өртүмаа-биле 316 литр сүттү саап алганнар. «ТАР Х улуг хуралы» колхоз сүт саалдазының планын 57 хуу күүсеткен, а бо колхозтуң саанчылары алды айлар дургузунда инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 429 литр сүттү саптан, инектерни быжаларындан чарып саап турар.

Ындыг-даа болза, сүт саалдазының деңнели колхозтарда дыка куду болуп турарын фактылар көргүскен. «Баян-Хем» колхоз сүт саалдазының планын үүгле 23 хуу, «Бай-Булун» колхоз—37 хуу күүсеткен. «Тиилелге», Сталин аттыг, «Баян-Хем», «Бай-Булун» көдээ ажылагый артельдери инектерни быжаларындан чарып саар ажылды шулуудадып шыдавайн келген. Ынчангаш ол колхозтарда сүт саалдазының деңнели дыка куду болган.

Инектерден сүт саалдазын моон соңгаар улам көвүдедир сорулга-биле колхозтарның баштаар черлери, сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары болгаш мал ажылының тускай эртемниглери бүгү болдунар аргаларны болгаш курлавырларны чөп ажыглаары чугула.

К. ОНГА.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Онаашкан ажылынче сагыш салыр

Улуг-Хем районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде мал эмчизи эш Х. Өндүр-оол болгаш зоотехник А. Хжиик олар боттарының онаашкан ажылынга харыысалга чогуур көргүзүп, колхоотуң мал фермаларынга, ырак малчыннарга барбайн турарлар. Эң ылаңгыя ол колхоотуң сүт-бараан фермазының ажылынга олар кандыг-даа дуза көргүспейн, ацаа зооветеринарлыг хемчеглерни боттандырбайн келген.

Мал эмчизиниң эргелекчизи Х. Өндүр-оол малды аарыглардан камгалаарының баш бурунгаар кылыр хемчеглерни кылбайн турар болгаш аараан малдарны эмнээриндеи ойталап турар. Чижээ, бо чылдың июнь айда чылгычы Сандан-оолдуң бир малының буду ыжа берген. Мал эмчизи Х. Өндүр-оолду чалаарга келгеш, аттаан дүшпейн малче көргеш, «эмнээр аргажок кылдыр кемдээн мал-дыр, дораан соккаш, эдин-кежин складка дужаалар!» деп дужаагаан чорупкан. Ол мал ол хевээр үш хонган, оон база катап эмчи Өндүр-оолду эккээрге мурнунда чугаалын дамкыр-лап катаптан ыяктачыкы чорупкан. Оон мал эмчизиниң санитары эш Санчай-оол малдың будун көргеш чылан шапканыдан ышканын билгеш эмнээриниң хемчеглерин алган. Ам ол мал эмчизи.

Чазын чаш малдарны чазаар үеэзинде эш Өндүр-оол бодунун харыысалга чогуу-биле малчыннарны малдарны боттарынар чазап алынар дээрге чамдык малчыннар чазалганы арыг эвес кылганындан 4—5 баш аныяк малдар өлгүлээн түүлдер бар.

Т. ДАДАР-ООЛ.

Күкуруза үүге үнмээнил?

Чугула культура болур күкурузаны бо чылын областың барык шупту колхоотары тараан, үнүжү база чаагай болуп турар. Ындыг турбуже чүве Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтуң тараанды 70 гектарда күкурузаның үнмейн барган ужуру чүл? Бо талазы-биле ол колхоз баштаар чериниң даргазы эш Федотов, Чаа-Хөл МТС-тиң ында ажылдан турар агроному эш Сергеева олар ол чугула айтырыгны часкы хову ажылы эгелээн үеэзинден тура чиик көрген, чайгы ажаалданы база организаставаан.

Күкурузаны хөрөүнү эки черге өстүрер ужурлуг, а Ленин аттыг колхоз Ооруда беш чылын улаштыр ажыглап келген ирик шөлге тараан. Хөрөүн багай ажылдатынган, чемижидилгеге удобрение ажыглаваан. Колхозтуң хову ажылының бригадазы (бригадири эш Ортун-оол) чайгы ажаалданы шуут уткан.

Суттарылга чок, ирик шөлде тарытынган күкуруза шуут үнмээн, 70 гектар шөлдү кырлыгкара, хонак, чашпан эжелээн, колхозчуларның чазын ажылдан кылган күжү халас барган. Шак ындыг харыысалга чок байдалдар-биле эптежии болбас.

Н. ЛОПСАН,
«Шынның» корреспондентизи.

Белеткелди дүргедедир

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артели дүжүт ажаан алышкынының белеткелин чорутпайн турар.

Колхозта серилиг 2 шаңнар бар, оларның серилерин бузуп, өскээр ажыглаан ужурунда ам чадагай арткан. Тараалыг 4 склад бар, оларның шалазы болгаш дээвири ойбак, ында тараа үрелип чыдар. Тараа сөөртүр 8 харжак белеткеп кылыр турган болза, амдыгаа чедир чаңгызы-даа кылдынмаан.

Дүжүт ажаан алышкынына белеткелди дүргедедир талазы-биле хемчеглерни колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия организациязы дораан алыр херек.

О. КЕНДЕН.

Керээзин кажан күүседирил

Чөөн-Хемчик районда Жданов аттыг колхозтуң девискээринде суттат бугазын Хемчиктен үндүрер дээнден бээр ам 3 чыл чедип турар. Ол суттат бугазын кылып бээр дээш областың суг ажыл-агый чери Жданов аттыг колхоз-биле керээ чарган. Керээ ёзугаар колхоз 19 мүн рубльди областың суг ажыл-агый черинче шилчидип берген.

Элээн үр болганда ол буганы казып эгелээн. Ынчалза-даа областың суг ажыл-агый черинiң ажылдакчылары буганың унун ону казар деп шинчилээн черинден өске черде кылганындан Хемчиктиң суу ынаар үнмээн.

Бо суттат бугазын кылыр дээнден бээр Жданов колхозка суг ажыл-агый черинiң ажылдакчылары каш-даа удаа чораан, харын аңаа ай-айы-биле чурттап-даа турганнар. Аъш-чем, кижи күжү болгаш аъткөл-биле оларга колхоз үргүлчү дузалажып келген. Ындыг турбуже, областың суг ажыл-агый чери бодунуң талазындан керээде айыткан хүлээлгезин ыракта четпес күүседип келген. Чамдык таварылгаларда харын аңаа ажылдап турган эштер алган аъш-чеминиң өртээн безин колхозка төлевейн барып турган.

Жданов аттыг колхозтуң девискээринде суттат бугазын Хемчиктен үндүрер дээнден бээр ам 3 чыл чедип турар. Ол суттат бугазын кылып бээр дээш областың суг ажыл-агый чери Жданов аттыг колхоз-биле керээ чарган. Керээ ёзугаар колхоз 19 мүн рубльди областың суг ажыл-агый черинче шилчидип берген.

Элээн үр болганда ол буганы казып эгелээн. Ынчалза-даа областың суг ажыл-агый черинiң ажылдакчылары буганың унун ону казар деп шинчилээн черинден өске черде кылганындан Хемчиктиң суу ынаар үнмээн.

Бо суттат бугазын кылыр дээнден бээр Жданов колхозка суг ажыл-агый черинiң ажылдакчылары каш-даа удаа чораан, харын аңаа ай-айы-биле чурттап-даа турганнар. Аъш-чем, кижи күжү болгаш аъткөл-биле оларга колхоз үргүлчү дузалажып келген. Ындыг турбуже, областың суг ажыл-агый чери бодунуң талазындан керээде айыткан хүлээлгезин ыракта четпес күүседип келген. Чамдык таварылгаларда харын аңаа ажылдап турган эштер алган аъш-чеминиң өртээн безин колхозка төлевейн барып турган.

С. СЕРИН-ООЛ.

Бо чылдың июль 18-тен 23-ке чедир ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактар баштыңнарының Женевага болган чөвүлел хуралы Швейцарияның Женева хоорайынга болуп эрткен.

Чурукта: ол дөрт күрүнелеринің чазактар баштыңнары чөвүлел хуралдың үезинде. Солагай талазындан оң талазынче — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганин, АКШ-тың Президентизи Д. Эйзенхауэр, Францияның Премьер-Министри Э. Фор болгаш Англияның Премьер-Министри А. Иден оларның Нациялар ордузунуң чазында чугаалажып олурары.

Фото В. Савостьяновтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш демиселде

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин дөрт күрүнелеринің чазактар баштыңнарының Женевага болган чөвүлел хуралының баштайгы хуралынга кылган бодунуң медеглелинге бо чөвүлел хуралдың соруглазы болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының база күрүнелер аразының харылзааларынга бүзүрежир чоруктун байдалын тургузарының оруктарын болгаш арга-хемчегларын дилеп тывары болур деп демдеглээн. Женева чөвүлел хуралының чорудулгазы болгаш сөөлгү үедеги делегей байдалының элээн хөй чугула болуушкуңнары Совет Эвилели болза, тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглазарынче аппар чыдар оруктап чайгылыш чок чоруп келген болгаш чоруп олурар деп чүвени көргүзүп турар.

Австри күрүне керээзин чарганы болгаш ССРЭ биле Югославияның аразында харылзааларны таварыштырганы база харылзааларны таарыштырарының дугайында Барыын Германияның чазаанга Совет Эвилелиниң саналы болгаш делегей амыдыралының өске-даа ол чергелиг фактыларының дугайын сагындырарга-ла четчир. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр болгаш күрүнелер аразынга бүзүрежириниң харылзааларын тургузар төлөде, бодундан хамаарышкан бүгү хемчегларын ССРЭ ап турар. Совет Эвилелиниң олче чайгылыш чок күзел-чүткүлү Женева чөвүлел хуралынга ССРЭ-ниң туружундан база тодаргай илергейлетинген: ол чөвүлел хуралга Совет Эвилелиниң төлөөлериниң киирген бүгү саналдары чугаалажыышкыннарның чедиишкинин болгаш тайбыңны быжыглаарын хандырар деп күзел-биле долдунган.

Женевага совет шугумнуң ол угланыышкының даштыкының бүгү хөй-ниитизи, база оон иштинде буржуаз-даа хөй-ниити калбаа-биле демдеглеп турар. Ынчалзажок ам даштыкы парлалганың чамдык төлөөлекчилери ССРЭ-ниң туружун мегелеп көргүзерин оралдажып турар болгаш ону Совет Эвилелиниң «иштики кошкаа» кылдыр «тайылбырлап» турарлар. Ынчаарга ындыг мегечи оралдажыышкыннарны даштыкы солуннар боттары-ла сойгаландыр илередип турар. Чижээлээрге, «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң Женевага турган корреспондентилериниң бирээзи совет системаның кошкаанның дугайында «бадыткалдарны» «дораан-на шуут» ойтур шавар болгаш Женевага совет туруш Совет Эвилелиниң сеткилиниң ханызындан тайбыңга ынакшылдыг чоруунга чагырткан деп чүвени хүлээп көөр херек деп бижээн. ССРЭ Женевага «шыдашпас чоруктун политиказын» чорудар дээрзиниң дугайында «соок» болгаш «изиг» дайынларның талалакчыларының бадыткалдары база буурап дүжүүшкүнге таварышкан. Даштыкы херектер талазыбиле АКШ-тың сенат комиссиязының даргазы Уолтер Джордж ам «Россия болза, Женевага улуг дөрттериниң чөвүлел хуралы бүгү-ниити тайбыңны доктаадып тургузарынче угланган хемчегларны ап шыдаан турарын күзеп турар» дээрзиниң дугайында бодунуң «мырыңай быжыг бүзүрелин» медеглээр ужурга албадатырган.

Барыын талакы күрүнелерниң төлөөлекчилериниң чугаалажып көрүлдеге саналдаан чаңгыс-даа айтырыыйдан Женевага ССРЭ-ниң төлөөлериниң быдаваанының ол байдалы Барыын чүкте хөй-ниитиниң санал-оналынга база улуг саълдарны чедирген. Оон-биле кады даштыкы парлалга болза, чөвүлел хуралдың барыын талакы үш киржикчилериниң удуртур ажылдакчылары мөргылдаалыг болгаш шиитпирлээри берге айтырыгларга хамаарыштыр Женевага ниити шиитпирни тывар дээр күзел-чүткүлүн илереткен дээрзин демдеглеп турар.

Улустар аразының эң чугула айтырыгларының түс бүрүзүнге хамаарыштыр ССРЭ-ниң төлөөлери Женевага улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр, үр болгаш быжыг тайбыңны чедип алыр деп чаңгыс соруглаганы салып турар төдаргай саналдарны киирген.

Герман айтырыг талазы-биле ССРЭ-ниң төлөөлериниң туружунуң талазы-биле чүвениң байдалы база ындыг болуп турар. Ол айтырыгны тайбың болгаш демократтыг шиитпирлээриниң удурланыкчылары ССРЭ чаңгыс аай Германияны тургузарынга улур дээр аяныг мегечи ёзу-биле бадыткан турганнар. ССРЭ-ниң төлөөлери ол бадыткалдарны сойгаландыр илереткен болгаш харын Барыын Германияны дагын чепсеглээри база ону агрессчи шериг бөлүглежиишкиннеринге хандыдып киирери Германияны каттыштырарынга шаптыктаашкын болуп турар деп чүвени көргүскен. Барыын Германияны парижтиң шериг дугуржулгаларының системазынга киргениниң фактызын барымдалаап, ССРЭ-ниң төлөөлери герман айтырыгны немец улустуң болгаш Европаның улустарының эргеажыктарынга таарыштыр шиитпирлээринче угланган боттуг орукту, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын ниитизибиле чымчадырынче болгаш европаның айыыл чок чоруун хандырарынче угланган орукту саналдаан, оон түңнелинде Германияның чаңгыс эвин катап тургузарынга таарымчалыг байдалдарның өйү келген туруп болур.

Европага айыыл чок чорукту хандырар дугайында совет саналдар ийи үелериң дургузунда элээн хемчегларни боттандырарын көрүп турары билдингир болгай: баштайгы үениң дургузунда Европада туруп турар күрүнелер бөлүглежиишкининиң аразында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадырынче угланган хемчегларни саналдап турар; ынчаарга ийиги үениң дургузунда күрүнелериниң туруп турар бөлүглежиишкиннерин узуткаарын болгаш оларны айыыл чок чоруктун ниити-европа системазы-биле солуурун көрүп турар.

«Европага коллективтиг айыыл чок чоруктун дугайында ниити-европа керээзинге» болгаш «Европада туруп турар күрүнелер бөлүглежиишкиннериниң аразынга керээниң кол принциптеринге» хамаарыштыр ССРЭ-ниң төлөөлериниң саналдаан төлевилелдери, а ол ышкаш чепсеглениишкиннерни кызырар болгаш атомнуг чепсекти хоругдаар айтырыгларның талазы-биле Женева чөвүлел хуралының совет төлевилели хамыктың мурнунда совет сүмелериниң боттуунуң болгаш күрүнелериниң ниитилел тургузуундан хамаарылга чокка бүгү күрүнелерге оларның таарымчалыының дугайын чугаалап турар. ССРЭ-ниң саналдары бодунче улуг кичээнгейни хаара туткан болгаш чөвүлел хуралга оларны ажыл-ишчи ыржым байдалда чугаалажып көрген деп «Нью-Йорк таймс» солуннуң Женевага турган корреспондентизи демдеглээн.

«Соок дайынны» соксадырынга, күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарынга, нейтралитеттиң политиказынга хамаарышкан айтырыгларны, а ол ышкаш Азияга болгаш Ыраккы Чөөн чүкке тайбыңны быжыглаарының айтырыгларын совет төлөөлериниң чөвүлел хуралдың мурнунга тургусканы база чугула ужур-дузалыг болуп турар. Чөвүлел хуралдың мурнунга ол айтырыгларны тургусканы Совет Эвилели делегейниң амгы амыдыралының бүгү-ле үндезин айтырыгларын тайбыңнын эрге-ажыктарынга таарыштыр шиитпирлээр күзелдиниң дугайын херечилеп турар.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырынче, күрүнелериниң аразынга бүзүрежир чоруктун байдалын тургузарынче угландыр Совет Эвилелиниң Женевага кылган күжениишкиннеринге чер бөмбүрээниң чонунуң эң кайбак массалары байыр чедирип турар. Барыын чүктүң ажыл-ишчи бөлүктериниң чугаалары база барымдаа болуп турар. Делегейниң садыг палатазының чаа президентизи Уоррен Ли Пирсон бир эвес Женева чөвүлел хуралының түңнелинде тайбың быжыглатына бээр болза, «кайгамчык улуг чечектелиишкининиң он чылы» болур деп чугаалап турар. Нью-Йорк биржазында экономиканың тайбың адырлары-биле холбаалыг компанияларның акциялары бедип турар, шериг концернинериниң акциялары кудулап турар.

Совет Эвилели улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының үе-чадазы, күрүнелер аразының харылзааларынга бүзүрежир чоруктун үе-чадазы, тайбыңны быжыглаарының үе-чадазы тургустунган турзун дээш бодундан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылып келген болгаш кылып-даа турар.

Албанияның көдээ ажыл-агый чедиишкиннери

ТИРАНА, июль 28. Албанияның көдээ ажыл-агыйын хөгжүдериниң эрге-ажыктары дээш улустуң эрге-чагыргазы көдээниң ажыл-ишчилерин амгы үениң бүдүрүлге чепсек-херекселдери-биле, бирги чергениң сорттуг үрезиннер-биле, үнүш дүжүттүң минералдыг удобрениелери-биле хандырып, акша-хөренгиниң дыка хөй дузаламчыларын оларга тыпсып турар. Чижээ, 1954—1955 чылдарда көдээ черлерже 500 ажыг тракторларны, 100 комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның еске-даа дыка хөй машиналарын чоруткан. Күрүне тараачыннарга кызылтастың, кукурузаның, такпының, хөвеңниң 87 мун центнер үрезиннерин берген.

Көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп үндүрери чурттуң иштинде чыл-бүрүде калбарып турар. Эрткен чылын 10 мун ажыг андазыннарны, 2 мун ажыг культиваторларны бүдүрүп үндүрген болгаш бо чылын 12500 андазыннарны, ийи мун ажыг культиваторларны бүдүрер. Эрткен 1954 чылдаазы-биле деңнээрге амгы үеде Албанияның ховуларында 2,3 катап хөй санныг боду чоруур комбайннар ажылдап турар.

Хову шөлдерни бүгү талазы-биле болбаазырадыр дээш күрүнениң чорудуп турар ажылдары тараачынарга улуг дузаны чедирип турар. Амгы үеде республиканың суггаттыг шөлдериниң хемчээли 87 мун гектар четкен, ынчаарга 1939 чылда чүгле 29 мун гектар турган.

(СЭТА).

КУДР-да тудуг ажылы

ПХЕНЬЯН. июль 28. Пхеньяның радиозунуң дамчыдып турары, КУДР-нуң тудуг министри Ким Сын Хва министерствонуң чыылдырганы чөвүлел хуралынга чүве чугаалааш, дыңнатканы болза, чылдың бирги чартыында 200 мун ажыг дөрбелчин метр чурттала шөлдерин тудуг организациялары кылып күүсеткен. Оон аңгыда эмнелгениң албан черлериниң орансавазын тударының талазы-биле улуг ажылдар кылдынган.

(СЭТА).

Генерал Во Нгуен Зиаптың удурланыышкыны

ХАНОЙ, июль 26. Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнадып турары-биле алырга, Женева дугуржулгаларын мурнуу вьетнам эрге-чагыргаларның үреп турарынга удурланган чагааны Вьетнамның Улус армиязының кол командылакчызы генерал Во Нгуен Зиап Вьетнамга хайгаарал болгаш контроль талазы-биле улустар аразының комиссиязынче чоруткан.

Ного Динь Дьемниң саттыныкчы чалча бөлүүнүн ыдалаан хулиганнарының июль 20-де Сайгонга үүлгедиглериниң үезинде улустар аразының комиссиязының чамдык кежигүннеринге таварыштырган күчүлелдериниң фактыларынга удурланыышкынны чагаада бижээн.

Чагаада айтып турары болза, Мурнуу Вьетнамның эрге-чагыргаларының ол үүлгедиишкиннери Женева дугуржулгазының 14-А 25 болгаш 27 чүүлдериниң дөрт үрээшкиннери болган болгаш вьетнам улустуң тайбынче база чаңгыс эп-сеткилдиг каттыжыышкынче күзелинге шуут удур болуп турар.

Женева дугуржулгаларын үрээниниң үстүнде айыткан фактыларынга Вьетнамның Улус армиязының дээди командылал чери шыңгыы удурланып, дугуржулгаларның күүселдезин хандырар дээш улустар аразының ап чоруткан хемчегларын бүрүнү-биле деткип турар деп Во Нгуен Зиаптың чагаазында чугаалап турар. Адактың сөөлүнде генерал Во Нгуен Зиаптың медеглээни болза, Женева дугуржулгаларын күүседир чорук Вьетнамга, Мурнуу-Чөөн Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болур.

(СЭТА).

Общиналар палатазынга А. Иденниң чугаазы

ЛОНДОН, июль 27. Лондон радиозунуң дамчыдып турары-биле алырга, Англияның премьер-министри А. Иден Женеваның чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында санал-оналдар бээри общиналар палатазында июль 27-де эгелээн болгаш келир чылдың чазынында Англияга келир дугайында чалалганы Н. А. Булганиннының болгаш Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганын ол чарлаан.

Иденниң айытканы болза, улустар аразының харылзаа байдалдарын экижидер болгаш Чөөн чүк болгаш Барыын чүк аразында дүшкүүрлүг чорукту кошкадыр соруулга-биле Женеваның чөвүлел хуралын чыылдырган. Ийи талаларның чөрүлдээлеринге хамаарышкан айтырыгларының талазы-биле ажык сеткилдиг болгаш эптежилгениң чугаалажыышкынчарынга үндезилээш ону чедип алырын оралдашкан бис деп Иден чугаалаан. Чөвүлел хуралдан аңгыда хууда чугаалажыышкынарның аргазы-биле харылзаа байдалдарны экижидерин база оралдашкан бис деп ол демдеглээн.

(СЭТА).

Австрияның Министрлер Чөвүлелинде

ВЕНА, июль 27. Австрияның Министрлер Чөвүлелиниң хуралы болуп эрткенин Австрияның парлалга агентилели дыңнадып турар.

Австрияның болгаш Совет Эвилелиниң чазактар төлөөлериниң аразынга бо чылдың апрельде болган чугаалажыышкыннарга үндезилээш Совет Эвилелинче баранныр чорударын боттандырар дугайын федералдыг канцлер Рааб дыңнаткан. Даргазынга — канцлер Раабты, даргазының оралакчызынга—Статсты, секретарынга—Крейскийни баштадыр комиссияны тургузарын, а ол ышкаш эргежок чугула хереглетинер баранныр белеткээриниң болгаш оларны ССРЭ-же чорударының талазы-биле Австрияның экономиктиг чогуур ниитилелин үндезилеп тургузарын Министрлер Чөвүлели шиитпирлээн.

Москвага болган австри-совет экономиктиг чугаалажыышкыннарның түңнелдериниң дугайында даштыкы херектер министри Фигль дыңнаткан. Баранныр чорудар дугайында дугуржулганы Күрүне керээзиниң 22 чүүлүнге үндезилээш база Совет Эвилелиниң дамчыдып берип турары нефть тывыжынга болгаш нефть болбаазырадыр заводтарга орнаштыр нефть чорудар дугайында дугуржулганы министрлер чөвүлели бадылаан. Оон соонда даштыкы херектер министри Фигль дугуржулганга баштайгы ат салыышкынының дугайында, Австрия болгаш Совет Эвилелиниң аразынга баранныр солчулгазының болгаш тележилге дугуржулгазының дугайында, а ол ышкаш садыг керээзин чарарының база ийи чурттарның эразынга судноларга аргыжарының айтырыының талазы-биле кылган чугаалажыышкыннарның дугайында дыңнаткан. Ол дыңнадыгны министрлер чөвүлели хүлээп алган.

Транспорт болгаш национализастаан бүдүрүлгелериниң министри Вальдбруннериниң саналын ёзугаар Совет чазактың чалааны-биле Австрияның энергетика специалистерин Совет Эвилелинче өөредилге хевирлиг чорудар дугайында шиитпирни министрлер чөвүлели хүлээп алган.

(СЭТА).

Совет көдээ ажыл-агый төлөөлериниң АКШ-та чоруп турары

ХАМБОЛТ (Айова штады), июль 26. (СЭТА-ның тускай корр.). Июль 25-те эртен совет көдээ ажыл-агый төлөөлери Игл-Гров хоорайның чоогунда Дин Моузериниң хаван фермазын барып көрген. Совет төлөөлер-биле ужуражыр дээш Моузериниң фермазынга кожа районнардан 50 хире фермерлер чедип келген. Олар совет аалчыларга байыр чедиргеннер. Ферманы көрген соонда совет төлөөлер ол черниң чурттакчылары-биле беседа кылган, көдээ ажыл-агыйның совет ажылдакчыларының -амыдыралының дугайында олар тодаргай айтырып, аалчылар-биле кады чурукка тырттырып, боттарының фермаларын барып көөрүн совет аалчыларны дилээннер.

Хүндүс төлөөлер Игл-Гров хоорайның акыяктар клубунга барган, оон соонда кукуруза үрезиннерин хайнакташтырар талазы-биле Хамболдт хоорайда заводту көргеннер. Төлөөлер кежээ Хамболдтының фермерлер эвилелиниң хуралынга олурушкан.

Совет төлөөлериниң Айова штатта чоруп турары парлалганың кичээнгейиниң төвүнде артпышаан. Парлалганың 40 хире төлөөлекчилери совет төлөөлерни үдеп чоруп турарының дугайында дыңнадыларны ол черниң солуннарының бирги арынарында парлап турар.

Совет төлөөлериниң баштыңы В. Мацкевич солун корреспондентизи Браунга медеглел кылганын «Де Мойн реджистер» солунда парлаан. Ол медеглелге В. Мацкевичиниң демдеглээни болза, төлөөлер ССРЭ-же ээп чаңа бергеш, Айова штаттың фермерлериниң дуржулгазынга үндезилээш кукурузаның, малдың холумак чемнериниң хайнакташтырган үрезиннерин калбаа-биле ажыглаарын колхозчуларга, а көдээ ажыл-агыйның сериглиг дериг херекселериниң болгаш механизмнериниң чүүл-бүрү хевирлерин бүдүрерин үлетпирнүн ажылдакчыларынга сүмелээр бодалдыг.

„Хустисиа" солуннуң медеглели

МОНТЕВИДЕО, июль 26. «Хустисиа» солуннуң дыңнадып турары болза, Уругвайның компартиязының күүсекчи комитеди июль 22-де болган бодунуң хуралынга компартияның чиңгине секретары турган Эухенио Гомести партияга удур чарылдырыкчы ажыл-чорудулганы кылганы дээш партиядан үндүрер деп чаңгыс үн-биле шиитпирлээн.

Чурттуң көдээ черлериниңден келген партия активиниң чөвүлел хуралы июль 24-те Монтевидеога болган. Актив хуралының киржикчилери компартияның иштики байдалының дугайында компартияның чиңгине секретары Родней Арисмендиниң иштеклин дыңнаан болгаш Эухенио Гомести партиядан үндүрер дугайында күүсекчи комитеттиң шиитпирин чаңгыс эп-сеткилдиг деткээннер.

(СЭТА).

Редакторнуң ораалчызы Т. С. ТАЛГАНЧИК.

ДЫҢНААР ОРГАННЫ КАМНАҢДАР

Дүлей чорук болгаш дыңнаар органының бөксүрээр чоруу кулак аарылының үржүүндан тыптыр. Ынчангаш дыңнаар чорукту камгалаары-биле кулактарның аарыыр чоруун болдурбазы чугула.

Кулактың эн-не нептеренгей аарыы—ортаакы кулакка дегдириишкин болур. Ол думчуктун болгаш өктүн ылчыргай карттарының дегдириишкини-биле үдетинер грипптин, улаануттун, скарлатинаның болгаш өске-даа аарыгларның соонда каданнаашкын кылдыр колдуунда тыптыр. Думчуктан болгаш өктен үнген микробтар кулактың ханы черлеринче киргеш, анаа дегдириишкинни болдурар. Бир эвес шын эвес сиңмирер болза, микробтар кулакче кирип болур. Сиңмирерде думчуктун үттерин бирде бирээзин дуглай туткаш, ээлчег-биле сиңмирип болур. Дынзыдыр сиңмирип черле болбас. Сыңыгылаашкын үезинде оожум сиңмирери чугула.

Кулактың дыка хөй аарыглары думчуктун азы боостаанның байдалы-биле харылзаалыг болур; ол органнарның аарыыр чоруу дыңнаарының органынга база халдап болур. Бир эвес кижи думчуу-биле дынып албас азы шуут дынып албас болза, хоочураан сырыңыдан, полипадан, аденондадан болгаш өске-даа аарыглардан аарып чоруур чадавас, ол эмчиге баар болгаш оон айтыышкынын күүседир ужурлуг.

Чамдыкта кижилер билбезиниң хараазы-биле кулак аарыын тывылдырып турар. Олар кулактарын казар, суг азы саваң көвүү олче кире бээр кылдыр чунуп турарлар. Ол чорук кулактың барабаннарын үрээр азы кулактың дыңнаар үдүн дегдириишкинге чедирип болур. Дыңнаар үттен үнүп турар куюрактарны боду чушкуп, аштап болбас. Ол боду кижиге билдинмейн уштунуп каар. Бир эвес кулак иштинге куюрак тыпты берзе эмчиге баар херек.

Бир эвес кулак иштинче кандыг-бир дириг амытаннар кире бээр болза, олар кончуг анчыг кылдыр аңаа шимчээр. Кулакты казып, ол дириг амытанны боду уштун каапкарын оралдашкан херек чок. Ынчан чылыг үнүш азы вазелин үзүн, чок болза водканы кулакче кудар херек. Ынчангаш ол дириг амытан өлүр ийикпе, азы даштыңче үнүп келир. Бир эвес хоржак болза, эмчиге баар.

Гигиенаның дүрүмнерин сагыры болгаш бодунуң кадыкшылынга кичээнгейни салыры кулак аарыгларындан болгаш дыңнаар органның бөксүрээрындан чайлап болур.

Тыва областың Санитар чыгыдыышкын бажыңы.

Албанияда парлалга болгаш ном айының эгелээни

ТИРАНА, июль 27. Албанияда парлалганың болгаш номнуң чыл бүрүде чаңчыл болган айы эгелээн. Солуннар болгаш номнар Албанияның ажылчы массаларының ортузунга амгызы ышкаш кажан-даа ынчаар калбарбаан турган. Дайын мурнунда чүүлдүн иштинге каш-ла борбак солуннар болгаш журналдар парлатынып турган. Амгы үеде Албанияда 10 солуннар парлатынып турар, оларның ниити тиражы дайын мурнун 6 катап ашкан. Дыка хөй журналдар база парлатынып турар.

Улус-демократтыг тургузугнуң чылдарында чүүлдүн иштинге 12 миллион ажыг тиражтыг номнарны парлап үндүрген. Ылангыя, орустуң классиктиг болгаш совет литература Албанияда номчукчуларның ортузунда улуг сонуурганчыг болуп турар. Сөөлгү беш чылдарның иштинде республикада күрүнениң ном үндүрер чери орус болгаш совет авторларның 80 ажыг чогаалдарын албани дылче очулдургаш парлап үндүрген.

(СЭТА).

Төрээн чуртунче ээп чанар күзелдиг хамааты кижилерни солчуп алыр дугайында АКШ-тың болгаш КУР-нуң төлөөлекчилериниң аразында чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр

ВАШИНГТОН. Күрүне департаментизиниң чарлааны болза, «бодунуң төрээн чуртунче чанарын күзээн хамаатыларны дедир чаңдырар дугайында», а ол ышкаш «ийи чурттарның аразында амгы маргылдаалыг чамдык айтырыгларның талазыбиле» чугаалажып көөрү-биле август 1-де Женевага элчиннер эргелиг төлөөлекчилерни ужураштырар дугайында АКШ болгаш Кыдат Улус Республика дугуржун алган.

Ол чугаалажыышкыннарга киржири-биле АКШ Чехословакияда америк элчин Джонсонну чорудар Күрүне департаментизиниң дыңнадыында чугаалап турары болза, Каттышкан Хаан черинің дипломаттыг оруктарын дамчыштыр ийи таланың консул төлөөлекчилериниң эрткен чылын Женевага бо айтырыг талазы-биле болган чугаалажыышкыннары ам элчиннер деннелинге катап эгелээн турар.

Күрүне департаментизиниң дыңнадыында оон ынай чугаалап турары болза, «апрельде Бандунг конференциязынга Чжоу Энь-лайның АКШ-биле дорт чугаалажыышкыннар кылырынга белен деп медеглээниниң соонда ындыг чугаалажыышкыннарның Пекинге болгаш Вашингтонга болдунарын чамдык күрүнелер кыйзы өөренип көрген. Дугуржулганы чедип алырынга ол чедирерин идегевишаан, женева чугаалажыышкыннарын элчиннер деннели-биле катап эгелээрин олар күзээннер». Маңаа хамаарыштыр күрүне департаментизиниң айтып турары болза, КУР-нуң төлөөлекчилери-биле бо чылын болур чугаалажыышкыннар, а ол ышкаш эрткен чылгы чугаалажыышкыннар «дипломатия талазы-биле ону хүлээп көргени ол болбас».

(СЭТА).

Общиналар палатазынга А. Иденниң чугаазы

ЛОНДОН, июль 27. Лондон радиозунуң дамчыдып турары-биле алырга, Англияның премьер-министри А. Иден Женеваның чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында санал-оналдар бээри общиналар палатазында июль 27-де эгелээн болгаш келир чылдың чазынында Англияга келир дугайында чалалганы Н. А. Булганиннының болгаш Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганын ол чарлаан.

Иденниң айытканы болза, улустар аразының харылзаа байдалдарын экижидер болгаш Чөөн чүк болгаш Барыын чүк аразында дүшкүүрлүг чорукту кошкадыр соруулга-биле Женеваның чөвүлел хуралын чыылдырган. Ийи талаларның чөрүлдээлеринге хамаарышкан айтырыгларының талазы-биле ажык сеткилдиг болгаш эптежилгениң чугаалажыышкынчарынга үндезилээш ону чедип алырын оралдашкан бис деп Иден чугаалаан. Чөвүлел хуралдан аңгыда хууда чугаалажыышкынарның аргазы-биле харылзаа байдалдарны экижидерин база оралдашкан бис деп ол демдеглээн.

(СЭТА).

Кызыл хоорайның Ажылчын кудумчузунда № 128 бажында чурттап турар хамааты Ирина Афанасьевна Голубцова Кызыл хоорайда Ажылчын кудумчузунда № 128 «А» бажында чурттап турар бодунуң ашаа хамааты Артем Куприянович Голубцовтан чарлыр дугайында херек кедүүрү турар.

Ук херектиг улус судунуң Кызыл хоорайда 1-ги участогунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораалакчызының иштики информация, киллистериниң —3—88. харысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт көдээ ажыл-агый, киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал киллистериниң база бухгалтерияның—3—65.

ТС—02184 Культура эргелериниң типографиязы